Den femte

SUNNE-BYGDA

Årsskrift för Sunne Hembygdsförening

1995

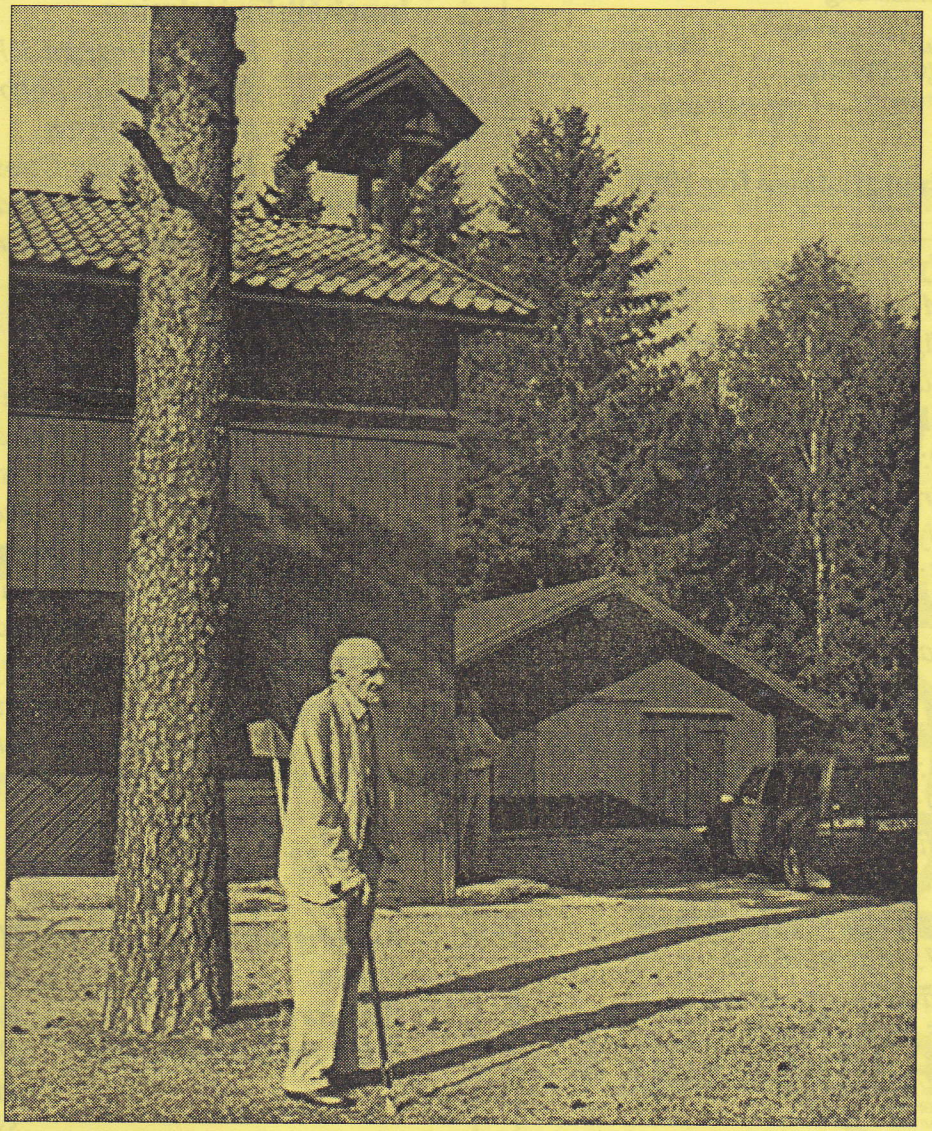

Nestorn bland hembygdsvårdare, Wilhelm Larsson, Karlstad (fd Gettjärn), inviger vår klockstapel den 30 juli 1994.

Förord

Ja så var det dags för 1995 års utgåva av Sunne-Bygda. Bidrag från så många medarbetare är vi glada över. Sunne Hembygdsförening har under 1994 fortsatt satsningen på vandrarhemsrörelsen. Den ger oss ekonomiska resurser och möjligheter att nära umgås med alla, oavsett nationalitet, kön, ras politisk- eller religiös uppfattning.
Vi vill gärna visa gästfrihet som i gångna dagar, och erbjuda logi till rimligt pris.
Som hembygdsvårdare vill vi förvalta vårt arv om de museala objekten. Vi vill visa våra sevärdheter och puffa för lokala arrangemang liksom känslan för vår bygd och storslagna natur. Styrelsen vill också tacka anställda, medlemmar, företag och kommunen - ja alla som gett oss sitt stöd.

Med hembygdshälsning
Hugo Jansson
Sunne Hembygdsförening

Program och aktiviteter för 1995

Januari:	*"Nybo" logi uppföres.*
Februari:	*SM vecka på skidor i Sunne Häggenås och Kvarnsvedens aktiva bodde å Vandrarhemmet, bl a guldmedaljören Mathias Fredriksson.*
Mars:	*10:e Samkväm å Kolsnäs för cirka 110 personer som gjort fina insatser för "Nybo" -byggnationernas tillkomst.*
April:	*23:e Årsmöte*
	30:e Valborgsmässofirande med Sunne Manskör och hembygdsvännen Olle Gustavsson som vårtalare.
Maj:	*25:e STF:s vandrarhem öppnas*
Juni	*23:e Midsommarfirande*
Juli	*29:e Kulturveckan i Sunne invigs.*
	Prisutdelning i kommunala tecknings-tävlingen.
Augusti	*6:e Kulturveckan avslutas.*
September	*27:e Nävgrötskväll*
Oktober:	*Vävgruppen i arbete*
November:	*25:e Julmarknad*
December:	*10:e Luciafirande*

Ester och Hugo Jansson i verksamhet.

Innehållsförteckning

sid 2	*Förord, Program och aktiviteter*
sid 3	*Släktgård "När Fabbran" av Margit Olsson*
sid 4-5	*Foton ur Viktor Ottossons samling*
sid 6-9	*Karsbols tegelbruk av Olle Gustafsson*
sid 10	*Minnesruna över Verner Wermelin av Fred Ödman*
sid 10-11	*Ur Askersbygårdens historia av Margit Olsson*
sid 12-13	*Tidningsreferat :"En kärngubbe"*
sid 14	*Fakta om Lugg-Per av Bertil Gerdin*
sid 14-15	*Skrönor och visdomsord förmedlade av Gunnar Jansson*
sid 16	*Vår- och sommarprogram i Sunne kyrka*
sid 17	*Ordfläta, Bilder från Hembygdsgården*
sid 18-19	*Sunne-Joroinen tur och retur*
sid 20-21	*SHF:s verksamhetsberättelse*
sid 22-23	*Utdrag ur Fryksdalens Travsällskaps jubileumsskrift av Lars "Tvåan" Nilsson*
sid 24	*Kommunala indelningsändringar av Fred Ödman*
sid 25-28	*Annonser*

Ansvarig utgivare:	*Hugo Jansson*
Layout:	*Anna Svensson*
Bildbearbetning:	*Broby Grafiska*
SHF - Redaktionkommitté:	*Olle Gustavsson*
	Margit Olsson
	Sven Toremark
	Lars Wennberg

Sunne Hembygdsförening
Maggeby 13 • 686 91 SUNNE
tel 0565-10801

Släktgård: "När Fabbran" i Norra Näs

Denna gård kom i släktens ägo 1654 (Laga fasta 14/6). Jon från Åshagen och hans far köpte varsin halva av Näs 1653. Jon var uppenbarligen skräddare, ty han lovar i köpebrevet att, utan lön, sy till husbehov åt säljaren Åsa Larsdotter med make Per Bengtsson och "hela hennes hus" så länge hon lever. Därutöver betalade han 5 rd, medan hans far Bengt Arvidsson i Åshagen (Fryksände) köpte den andra halvan av Norra Näs för 120 rd.

Goda vänner

Själv hade Jon gift sig med Kerstin, dotter till nämndemannen och häradsdomaren Jöns Markusson i Fensbol, vilken gjorde otaliga egendomsaffärer ända nere i Östra och Västra Emtervik. Bengt i Åshagen och Jöns i Fensbol var tydligen goda vänner, ty de lyckades gifta ihop tre av vardera barnkullen med varandra. Jöns hade ännu en dotter, Karin, gift med Olof Persson i Ivarsbjörke. Själv var Jöns född i Likenäs, son till nämndemannen och fjärdingsmannen Markus Jönsson (nämnd 1582 och 1604).

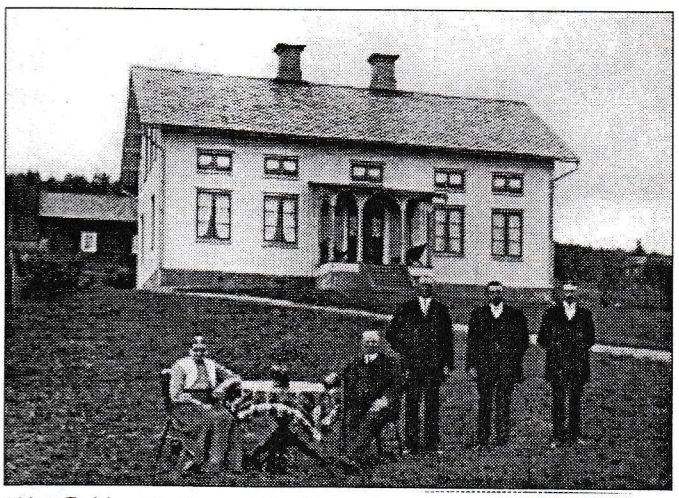

"När Fabbran", Norra Näs. Huset är nybyggt omkring 1910. Kajsa och Petter Jansson med sönerna Oskar, Simon och Karl.

"Fabber-Kari"

Sitt egendomliga namn har gården fått av mågen i 6:e generationen, Petter Pettersson, vars mor som ung tjänte hos klockare Fabers änka i Klockargården. Därefter kallades hon "Fabber-Kari", ett namn som följde sonen. Han var duktig och var förman för plöjare från bygden. Bland annat plöjde de i Hägersten.

Gården räddas kvar i släkten

Hustrun, Marit Jonsdotter, blev som femåring föräldralös. Hennes morfar levde tills hon var 15 år. En släkting kom med sin familj och bosatte sig på gården. Tack vare Petter lyckades man rädda gården kvar i släkten.

1/ Jon Bengtsson från Åshagen, mantal 1655-81
hustru Kerstin Jönsdotter från Fensbol

2/ Jöns Jonsson, född i Norra Näs, mantal 1702-
hustru Britta Torstensdotter från Ulfsby

3/ Torsten Jönsson, född 1701 i Norra Näs
hustru Britta Elofsdotter, född 1700 i Svartserud

4/ Jonas Torstensson, född 13/7 1737 i Norra Näs
hustru Kerstin Jonsdotter, född 20/10 1730 i Ingeborgjorden

5/ Britta Jonsdotter, född 4/1 1762 i Norra Näs
make Jon Jansson, född 6/2 1751 i Svartserud

6/ Marit Jonsdotter, född 15/9 1795 i Norra Näs
make Petter Pettersson, född 8/6 1789 i Svinebergssätter

7/ Britta Pettersdotter, född 6/10 1819 i Norra Näs
make Jan Jonsson, född 19/10 1814 i Gräsmark

8/ Petter Jansson, född 23/9 1844 i Norra Näs
hustru Kajsa Olsdotter, född 3/6 1842 i Ingeborgjorden

9/ Simon Jansson, född 14/10 1886 i Norra Näs
hustru Teresia Lind, född 9/4 1902 i Bjälverud

10/ Syskonen Ivar och Inez Jansson,
födda 25/6 1926 resp 4/12 1924
Inez make Nils Östlund, född 1918 i Simrud

11/ Uno Östlund, född 16/3 1947

Margit Olsson

Ås, Sunne 10 januari 1995

Denna vintriga tisdagskväll var Ordföranden i Sunne Hembygdsförening Hugo Jansson, Olle Gustafsson samt Ingrid Olsson inbjudna till Viktor Ottosson och hans maka i deras trevliga hem i Ås, Sunne. Anledningen till vårt besök var att få material till Hembygdsföreningens årliga medlemstidning ur det rika bildmaterial från seklets början som ägs av familjen Ottosson. De unika korten är tagna året 1904 av en nära släkting till Viktor Ottosson, nämligen Lars Viktor Hult, född där i Ås 15/5 1880.
Efter en intressant genomgång av korten, där Viktor Ottosson var en minnesgod berättare, bjöds vi in till ett festligt kaffebord där livligt samspråk fick tiden att gå allt för fort, som vanligt är i trevligt sällskap.

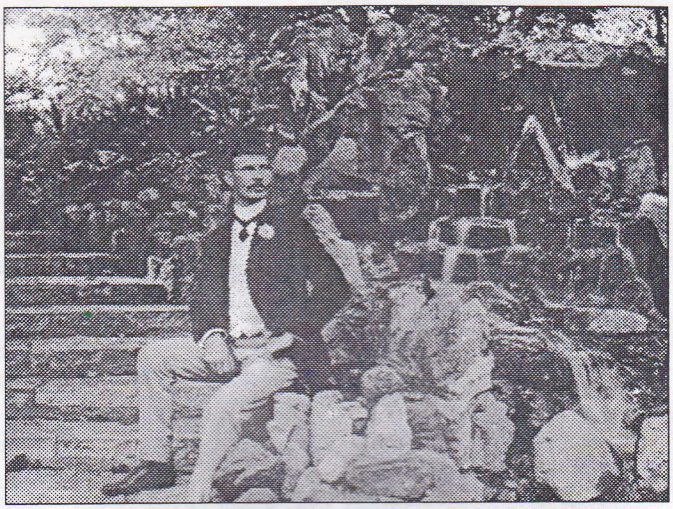

En annan son var Lars Viktor Hult, född 15/5 1880 i Ås. Det är han som tagit dessa kort.

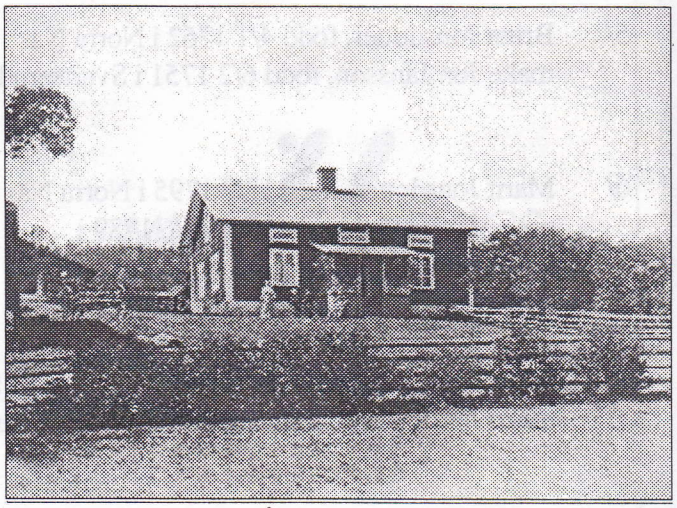

Gården "När Hult i Ås" uppfördes 1874 av fd mästersmeden Olof Hult, född 1831 i Bada - död i Ås 1915.

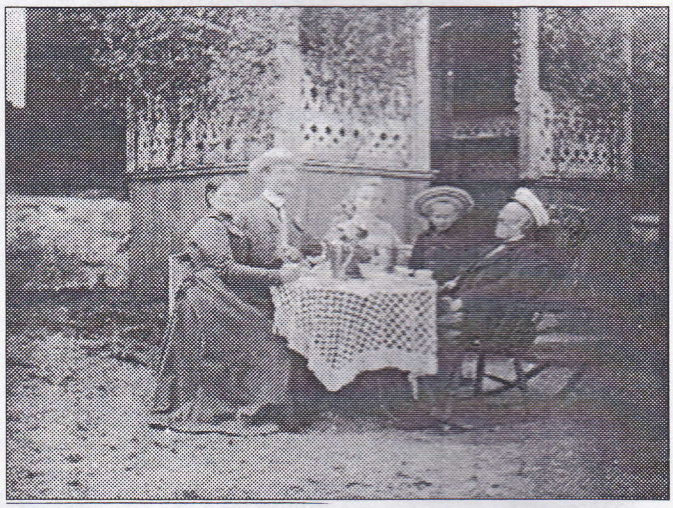

Gruppbild kring ett bord. Från vänster Maria Hult, "Olof Hults hustru i andra giftet", Lars V Hult, dennes syster Klara, gossen Harry samt Olof Hult.

Vid sekelskiftets början hörde till försommarens arbeten att göra "spika" takstickor å en stickhyvel.

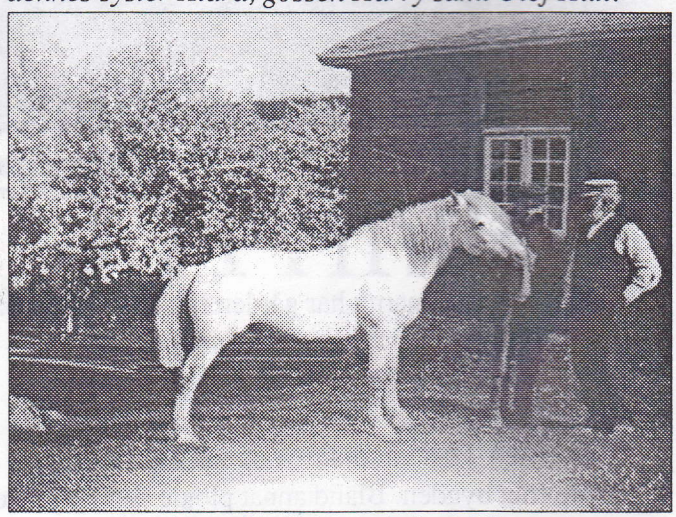

Kort med vit häst. Olof Hult och Axel Nilsson i Råmyra.

Kort av vackra fruktträd på gården i Ås. Olof Hult var en intresserad trädgårdsodlare och sålde frukt på marknaden i Sunne i gången tid.

Häst förspänd körriva. På den sitter Olof Hult och framför hästen Lars Viktor Hult. Den som håller i räfsan är Maria, samt sittande Klara Hult och lilla gossen Harry.

Vit häst förspänd åkkärra. Från vänster Axel Nilsson, Olof Hult samt dotter Klara.

Tvätt vid Jalbäcken i Ås. Mannen som eldar under grytan är Lars Jansson. Närmast i bild ser vi Maria Jansson (Lars syster), sen troligen Maria "DärNol" och Klara Hult samt gossen Harry, som var Klaras brorson.

11/

1/	M	Å	S	T	E	R	S	K	Y	T	T
2/	S	U	H	O	(I)	N	E	N			
3/	K	A	T	R	I	N	A				
4/	T	A	L	L	I	N	N				
5/	K	U	L	T	U	R	V	E	C	K	A	N
6/	A	S	K	E	R	S	B	Y	G	Å	R	D	E	N
7/	F	L	Y	Ä	L	V	E	N						
8/	"	L	U	G	-	P	E	R	"					
9/	H	E	M	B	Y	G	D	S	V	Å	R	D	A	R	E
10/	"	F	A	B	E	R	-	K	A	R	I	"			

Karsbols Tegelbruk

Det äldsta papper som betygar fast boende på torpet Såga i Karsbols hemman, Sunne socken finner vi 1844. Före detta år och fram till 1860-talet hörde stället under gården "Per Ols" i samma hemman. Ägare var Per Olofsson född 10/11 1794 i Tomthult. Han kom som måg till Karsbol och den gård som därefter och än i dag kallas "Per Ols". Per Olofsson dog 22/4 1874. Hustrun var Maria Persdotter, född 28/8 1810 där på gården. Familjen begåvades med elva barn.

Torpet får sitt namn

Torpet Såga som hörde till denna gård, hade tidigt ett mindre sågverk för husbehov i de fall som Flyälven har inom denna fastighets marker. Detta lilla sågverk har gett stället dess namn.
Troligen miste detta sågverk sin betydelse året 1858 då ett nytt, betydligt större sågverk stod färdigt nedströms i samma älv. Det var beläget på förut nämnde Per Olofssons mark. Ett bildat bolag ägde detta nyuppförda sågverk, vilket bar namnet "Karsbols Elfs Husbehofssåg". Disponent var Josef Helander, lärare, 1842-1878.

Vid denna såg byggdes en fördämning i älven som fick namnet "Sågdammen". Den används än i våra dagar som damm för Karsbols kraftstation.
Blott fem år efter sågverkets start 1858 byggde dåvarande kvarnägaren Per Nilsson i Karsbol en ny Tullmjölskvarn helt nära sågverket. Fram till nämnda sågverk, som låg på Per Olofssons mark, byggdes en nödvändig väg, som markägaren sedan upplät på femtio år skriftligen. Denna skrift hade följande lydelse:

Contrakt.
Till samtliga delägare i Karsbols Elfs Husbehofs såg belägen inom Sunne socken af Värmlands län upplåter jag på femtio års tid, räknat från den 14 mars 1859, den väg som i mina ägor är belägen på samma hemman räknat från landsvägen till Husbehofssågen. Mot en årlig avgift af fyra Riksdaler RMT hvilket af delägarna erlägges till varje års slut.
Delägarna äger därför rättighet att detta Contrakt låta lagföra.
Sålunda överenskommet försäkrar i Karsbol 24/4 1860

Bevittnas af	*Per Olsson*
Fr Andersson	*i Karsbol*
J. Melander	*m.h.p.p*

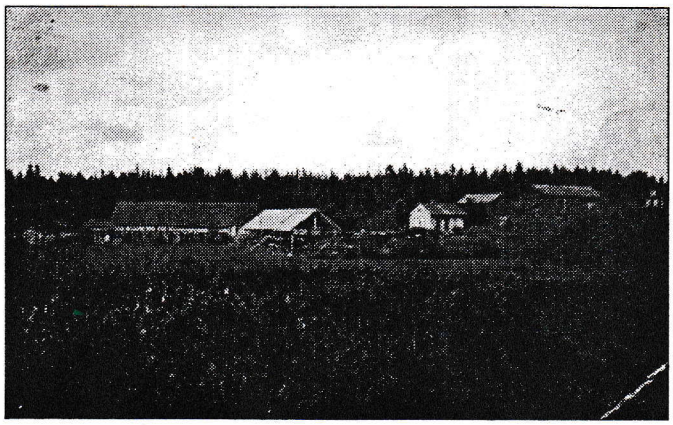

Stället Såga, från sydväst, med dess Såg och Tegelbruk.

Detta sågverk var liksom kvarnen självfallet vattendrivet. Sågverket var igång fram till sekelskiftet och kvarnen revs 1904, då en ny kvarn byggdes nedanför landsvägen. Den nya kvarnen togs i bruk 1906.

Råbäcken - en rågång mellan flera hemman

Ja, på 1850-talet och fram till sekelskiftet var det livlig verksamhet vid detta vattenfall med sågverk och kvarn, men det var också stridighet om vattenrätten med många turer vid tinget.
Om detta skall vi inte orda i denna berättelse. Vi skall istället gå tillbaka till torpet Såga i Karsbols hemman i byn Råbäcken.

Byn har fått sitt namn av denna bäck, som varit rågång mellan flera hemman. Den rinner upp ur myrmarker sydöst från denna by, på Tjustersbys hemmans skogar, och rinner huvudsakligen i nordlig riktning ända fram tills den avbördar sitt vatten i Flyälven, strax öster om nämnda stället Såga.

Den första bofasta familjen på Såga

Första gången man finner en bofast familj på torpet Såga är 1844, då smeden Olof Håkansson kommer dit med sin familj, närmast ifrån Millmark i Östmark. Håkansson var född 4/7 1794 i Svineberg i Sunne. Hans hustru var Kerstin Persdotter, född 24/4 1800 i Karsbol (Per Ols). De har tydligen bott i Östmark i dryga tjugo år, ty deras tre barn voro födda där:
Ingeborg, född 1823,
Olof, född 14/9 1825
samt Lars, född 11/2 1841.

Den första tiden på Såga står denna familj som hyresgäster, för torpet ägs av Per Olofsson ("Per Ols i Karsbol"), men efter en tid köper Olof Håkansson stället.
I detta köp behåller förre ägaren Per Olofsson vattenfallen och befintliga fördämningar i älven, samt

vissa marker intill fallen.
Det fanns också användbar lera på detta ställe, och detta gjorde att det i 1850-talets början anlades ett Tegelbruk där. Vem var då anläggaren? Ja, det kan jag inte säga, då säkra handlingar ej stått till buds. Troligen var det Daniel Dahlström, ty denne person står dokumenterad som ägare i gamla papper från slutet av 1850-talet.

Bytesbref
Undertecknade bortbyter 2 m lerkullar uti min egandes torplägenhet, "Sågen" kallad, innehållande en obestämd areal, belägen invid D Dahlströms Tegelbruk, västerut ifrån det samma.
Men en sträcka af åker som innehåller 10 famnars bredd, som härmed icke ingår i beräkningen mellan båda dessa kullar.
Istället för båda dessa kullar, lemnas av oss Per Olsson och Maria Persdotter, 18 famnar väster ifrån "gubbdyet" och i norr från Flyelfen till Olof Anderssons rå, således i rak linje i norr och söder.
Med detta bytesbref förklara vi oss å ömse sidor nöjda, skedde uti tillkommande vittnes närvaro af Karsbol den 10 augusti 1861.

Wittnar
J Melander
Karin Persdotter
i Karsbol

Olof Håkansson
H Cersti Persdotter

Per Olsson
Maria Persdotter
alla i Karsbol

Ett nytt Tegelbruk byggs
Daniel Dahlström föddes 30/11 1821 i södra Omberg, Sunne, som son till sockenglasmästaren Olof Dahlström och dennes hustru Sara Nilsdotter.
Daniel Dahlströms hustru var Maria Nilsdotter född 5/8 1826 i Gjutaregården, och där bosatte sig denna familj. Dahlström står som ägare till detta Tegelbruk fram till sin död den 4/2 1862.

Vem som sedan äger Tegelbruket är inte fullt klarlagt, men enligt trovärdiga berättelser som levat kvar från gamla i denna by, skulle bonden Olof Månsson stått som ägare under en tid. Månsson ägde åren 1856 till sin död 1893 en egendom i södra delen av byn Råbäcken.
I senare hälften av 1880-talet kommer Jan Nilsson i Karsbol som ägare, och under hans ägotid byggdes ett nytt Tegelbruk på samma plats, år 1900.

Smedjan blir till
Men vi ska gå tillbaka i tiden en stund, till 1844 och den familj som kom till Såga; Olof Håkansson med hustru och vuxna barn. Liksom sin fader voro sönerna Olof och Lars goda smeder, och i en skogsbacke helt nära boningshuset byggde de en smedja. Där tycks de ha arbetat tillsammans den första tiden.

Men Olof, som var äldst av bröderna, gifte sig och flyttade längre ner i Karsbol. Hans hustru var Maria Nilsdotter, mera känd som "Mor i Backen". De hade ett litet torp men smedjan förblev Olofs levebröd. Under 1880-1890 talet tillverkade han den då så omtyckta "Nylandsplogen" för jordbruket. Dessa plogar såldes över stora delar av riket och detta vittnar hans efterlämnade räkenskapsbok med önskvärd tydlighet om.

Denne smed gick ur tiden 13/11 1901, medan hustrun levde till 12/4 1912. Den andra brodern, Lars, bodde kvar hos föräldrarna på stället Såga. Han gifte sig 27/12 1864 med Britta Persdotter, född i Östmark 20/12 1842. Hon flyttade till sin make på Såga och där föddes deras dotter Kristina den 5/9 1865.

Den gamle smeden Olof Håkansson på Såga slutar sin jordevandring den 3/8 1874, och knappt ett år därefter går hustrun Kerstin ur tiden, den 1/7 1875.

"När Plogsmen"
Lars med sin familj stannar kvar på Såga ännu en tid, mest troligt till 1877, då de köper ett ställe strax söder om Såga och flyttar dit. De antager då namnet Sundberg. Eftersom Lars var en mycket kunnig smed förblev han kvar i detta yrke livet igenom, och även han tillverkade jordbruksredskap till det alltmer expanderande bruket av jorden runt om i bygderna. Just plogar blev hans specialitet, därav kallades hans nya ställe fortsättningsvis för "när Plogsmen" och så heter det än idag.

Stället Såga köptes då av Jonas Larsson Lindgren, född 6/6 1842 i Malungs socken Dalarna. Han gifte sig 2/4 1877 med Anna Sofia Persdotter, född 16/3 1848 i Norra Borgeby, Sunne. Mina kunskaper om denna familj ytterst knapphändiga, men de bor kvar på Såga fram till J L Lindgrens död 11/1 1892.
Hustrun står kvar som ägare en tid men meddelas senare intagen på fattighuset.

Köpekontrakt
Till Jonas Lindgren i N:a Borgeby upplåter och försäljer jag undertecknad 3 öre 23 1/6 penningar skatt inrösningsjord, samt 7 öre 19 8/9 penningar skatt avrösningsjord för en överenskommen köpesumma 750 kr.
Som skall betalas genom revers, egendomen får genast tillträdas med alla därtill hörande rättigheter, såsom därå uppförda hus mm utan annat undantag än ägofigurerna 62, 108, 109 samt vattenuppdämningen dammfästen och vattenfallen i det förbiflytande vattendraget.

Karsbol den 6 maj 1890

Jan Nilsson i Karsbol	*Jonas Lindgren*
Säljare	*N:a Borgeby m h p p*
	Köpare
Wittnar	
Olof Jansson	*Nils Agust Nordgren*
Gjutaregården	*Östanbjörke*

"Kristin i Ol Erstäppa"
Året 1893 köptes stället Såga av soldaten för Karsbol-Backa samrote Nils Pettersson Backfelt, född 4/3 1861 i Östanås, Sunne. Han var soldat under åren 1880-1903 och gifte sig 15/10 1882 med änkan Kattrina Eriksdotter, född 20/10 1845 i Brårud, Sunne.
Från sitt tidigare äktenskap hade Kattrina barnen Olof Agust, född 17/10 1875 och Kristina, född 8/8 1878. Många kom att känna Kristina som "Kristin i Ol Erstäppa".

En intressant sak är att Backfelt säljer rätten att ta lera på Sågas mark, under 50 års tid, för en total summa av 100 kr, till ägaren för tegelbruket Jan Nilsson.

Tegelbruket
Som drivkraft för Tegelbruket används ett stort vattenhjul. Det lär ha varit mycket stort, gick sakta, men hade en väldig dragkraft. 1923 hade vattenhjulet gjort sitt och ersattes då med ett något mindre hjul. Vid denna tid togs leran cirka 150 meter söder om Tegelbruket. En annan viktig vara framställdes även här intill Tegelbruket, det var spån för takläggning ("Takstecker"). Ett vattenhjul drog denna stickhyvel och där kunde den som behövde göra sitt takmaterial ("spik stecker"). Ägaren framställde även denna vara för vidare avsalu.
Det vattenhjul till Tegelkranen som nyinstallerades 1923 var förut i drift vid sågverket i Annefors. Transporten av detta tunga vattenhjul skedde på

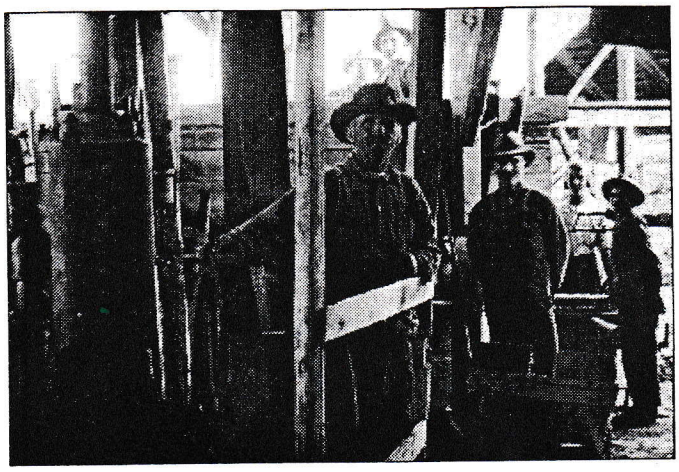

Från Karsbols Såg och Tegelbruk sommaren 1923.
I förgrunden dess ägare Gustaf Olsson med barnen Per, Gustaf, Maja och Karl. I bakgrunden syns också Olof Sundelin.

vintern 1922 och det erfordrades två kraftiga hästar att dra detta lass.
N P Backfelt säljer stället Såga 1913 och lämnar sin åldrade hustru för att utvandra till Amerika, varifrån han aldrig återvände.

Den nye ägaren till stället Såga blev Gustaf Olsson, född 22/10 1869 på gården Där Fram i Bäck, tillsammans med sin maka Emma Kristina Persdotter, född 21/2 1870 i Strand, Lysviks socken. Dessa båda makar hade året 1897 köpt gården Hagen i Tomthult, Sunne socken, vilken de nu lämnade för att flytta till Såga.

Tegelbruket säljs och ett nytt sågverk byggs
Den 3/10 1915, enligt köpebrev, säljer Jan Nilsson Tegelbruket till ägaren av stället Såga, Gustaf Olsson, som fortsätter driften av murtegelframställning.
Året 1923 låter Gustaf Olsson bygga ett mindre sågverk på andra sidan av älven, mitt för tegelbruket. Det var en enkel klingsåg som drevs med en råoljemotor på 18 hästkrafter och hade kultändning. Sågen tjänstgjorde som husbehofssåg men det blev under åren omfattande lejdsågning för folket runt om i bygderna.

År 1929 öppnades ett nytt lertag på stället Sågas mark cirka 400 meter österut från Tegelbruket. Här kom nu leran att tas i de fortsatta tio åren fram till 1939. För den slutliga bränningen av teglet fordrades stora mängder ved, vilket krävde mycken arbetsinsats och kostnader. För denna bränning krävdes också manuell passning dygnet runt. En av de många som sysslade med detta ansvarsfyllda arbete var Olof Söderman. Söderman som åren 1912-23 vistats i Amerika, brukade kalla sig för "Fireman", fritt översatt eldman, eldare.

Leran till Tegelbruket fraktades i järnvagnar som gick på räls. Dessa vagnar drogs för hand. Sista sträckan fram till Tegelbruket lutade rätt kraftigt, varför en man alltid skötte bromsningen "som inte alltid var tillförlitlig". Det hände dock att en fullastad lervagn hamnade ute i terrängen efter en vådlig herrelös färd. Dessbättre kom ingen människa till skada.
Avsättningen av tegel var god och ifrån detta Tegelbruk levererades tegel till byggen runt om i bygderna och större orter. Till Sunne tätort kördes mycket tegel.

"Benstampen"

På 1950-talet hörde undertecknad berättas om "Benstampen" som i gångna tider flitigt var i användning vid Tegelbruket. Det var den mycket gode berättaren Olof Sundin, född 16/12 1883, död 17/8 1968, som berättade hur han som liten pojke i slutet av 1800-talet ofta var vid denna "Benstampen".
Ben efter hemslaktade djur fraktades i säckar hit till Benstampen för att krossas till pulverliknande material, vilket sedan användes som ett gott gödningsmedel i jordbruket.
Det var det stora vattenhjulet som var dragkraften och som medelst en hissanordning lyfte en tung stock som i sin nedre ända hade ett järnstycke. Detta slog i sin tur mot ett i berghällen fastsatt järnstycke. Varje gång vattenhjulet gick runt ett varv kom ett kraftigt slag av stocken och därmed krossades de där placerade benen. Det var ett farligt göra för oss småpojkar som ofta fick syssla vid denna benstampen, men vi tyckte det var roligt. Vi fick se till att det inte var några ben som kom i vägen, tillade den alltid humoristiske Olof Sundin.

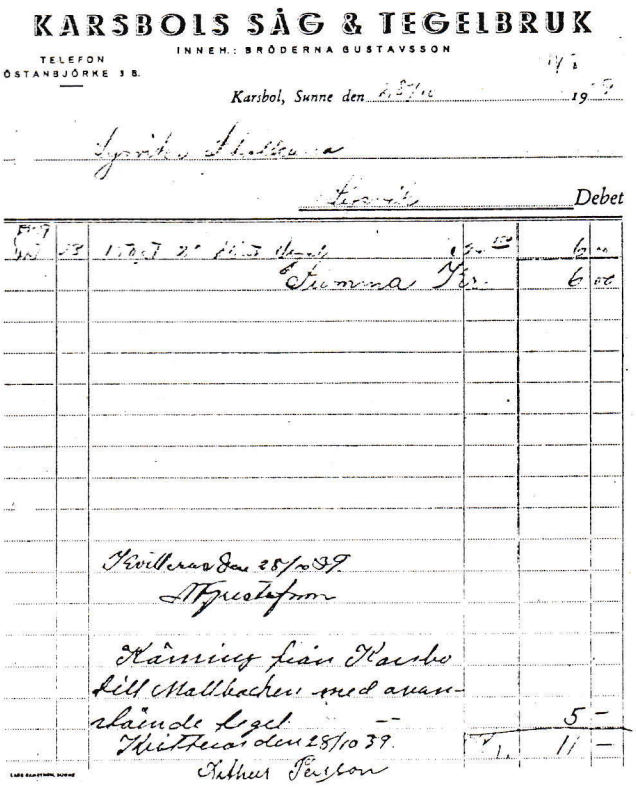
KARSBOLS SÅG & TEGELBRUK
INNEH.: BRÖDERNA GUSTAVSSON
TELEFON ÖSTANBJÖRKE 3 B.
Karsbol, Sunne den
Debet

Under 1920 och 30-talet var det livlig verksamhet vid Tegelbruket, så även vid det lilla sågverket. På våren när det var gott om vatten för den vattendrivna "stickhyveln", var det full verksamhet även där.
1923 ersattes det stora vattenhjulet som drog tegelkranen i vattenbruket, med en råoljemotor. Tidigt på våren, innan tegelframställning kunde börja, fick denna motor dra sågverket. Den släpades sedan av två hästar över älven tillbaka in i Tegelbruket - en sträcka av cirka 50 meter.
Ägaren till stället Såga med dess sågverk och tegelbruk, Gustaf Olsson, (undertecknads farfar) drar sig tillbaka år 1937, och det blir sönerna Per och Nils som driver denna rörelse vidare. Gustaf Olsson och hustrun Emma hade tidigare köpt fastigheten "Broa" i Tomthult, och där byggt en 1 1/2 plans stuga och bosatt sig där.

Driften på Tegelbruket upphör

1939 blev det sista året som Tegelbruket var i drift. Andra världskriget hade brutit ut, och det blev mycket svårt att få brännolja samt, inte minst, ved för förbränning av tegel. Detta var nog främsta orsaken till att driften upphörde.
Nämnas bör, i detta sammanhang, något om hur mycket tegel som normalt tillverkades på en normal arbetsdag; mellan 10.000 och 12.000 st tegelstenar. Rekordet var i juli 1935 då det tillverkades 13.000 tegelstenar på en dag.
Per Gustafsson var nu ensam ägare till såväl stället Såga som Tegelbruket.
I slutet av 1940-talet tystnade även stickhyveln. Det blev annat takmaterial som tog över, men än gick sågen en period, då mest på våren.
Ännu in på 1950-talet stod tegelbruket kvar, men de delvis raserade brännugnarna hade tidigare till stor del tagits till fyllnadsmassor vid upprustningen av vägen till Råbäcken under 1940-talets senare del.

En epok går i graven

Den siste ägaren, Per Gustafsson, låter riva tegelbruket i slutet av 1950-talet, och därmed gick en epok i graven efter cirka 100 års tegelframställning.
Det stora lertaget som öppnades 1929 och som upphörde 1939 ("lerhôla") blev sedan en liten fågelsjö, där många slags sjöfåglar trivdes gott. Sjön växer nu sakta igen.

Men ännu kan man se några multnande rester efter det sista vattenhjulet som var dragkraft till stickhyveln. Ett monument över en svunnen tid. En liten industri i en liten skogsby i den nordöstra delen av Sunne kommun.

Olle Gustafsson

Mästerskytten Verner Wermelin

En minnesruna

Verner Wermelin föddes den 14 november 1889 på gården "Där bort" i Södra Såneby hemman, Sunne socken. Där växte han upp och blev med åren bonde och hemmansägare efter fadems frånfälle.
Egendomen var i samma storlek som den kringliggande bygdens gårdar: ca 15 tunnland öppen jord och 40 tunnland skog. Verner drev jordbruket med häst och 6-7 mjölkkor jämte ungdjur och var på senare år delägare i en jordbrukstraktor. Man kunde nog säga att Verner var rädd om skogen. Han sparade den och tog ut ved och virke för gårdens behov med försiktighet.

Verner gjorde sig känd som en kunnig slaktare och han var som aktiv jägare givetvis anlitad vid ortens årliga älgjakter. Det berättas att han vid ett tillfälle just slaktat upp en älgkalv och förhoppningsfulla markägare kom och väntade på sin andel, då någon frågade:
-Var är hornen då?
Dumma frågor besvarades inte av Verner.

De senare åren av 1920-talet var Verner sekreterare och styrelseledamot i Rottneros skyttegille. Häradsskrivare Axel Söderberg, som vid samma tidpunkt var den ledande kraften i Sunne skytteförening, lyckades 1930 få till stånd en sammanläggning av de två föreningarna. Verner var med då och skrev under överenskommelsen. Den innebar att Rottneros skyttegilles skjutbana 3 km norr om Rottneros herrgård i fortsättningen skulle disponeras av båda föreningarnas skyttar. Den banan används fortfarande. Skyttepaviljongen där har i nuläget tjänat gevärsskyttarna i mer än 65 år.

Hemmet sköttes i många år av Verners gamla mor, som tillsammans med en syster hjälpte till med djuren och förekommande gårdssysslor. När hon vid hög ålder gick bort, fick han anställa en hushållerska. Verner förblev ogift och avled den 19 juli 1971, 82 år gammal.

Fred Ödman presenterar Verner Wermelins prissamling.

Denna levnadsberättelse var tänkt som en inledning till en sammanfattande redogörelse över mästerskytten Verner Wermelins ovanliga framgångar på skjutbanorna, inte bara inom Fryksdalen och Värmland, utan även på riksskyttetävlingarna ute i vårt land.
Hans stora, förnämliga prissamling, som han förvarade i hemmet, blev efter hans bortgång av de efterlevande anhöriga genom systersonen Hilding Larsson i Fasterud, överlämnad till Sunne Hembygdsförening, för att förvaras samlad på lämplig plats. Denna plats har hittills varit Sunnes gamla tingshus i Norra Åmberg, inom hembygdsföreningens markområden med fastigheter och bygdeminnen.

Fred Ödman

Några personer från Jon-Oschan i Askersby - Askersbygården på Sunne hembygdsgård

Annandag jul 1759 stod ett bröllop i Askersby. Då gifte sig Jan Jönsson och Ingeborg Persdotter, båda från Askersby. Den 28 augusti påföljande år, 1760, kom deras första barn till världen. Det var en flicka som döptes till Kerstin, född på den gård som vi nu kallar "Jon-Oschan". Två år senare kom dottern Carin, född den 18 september 1762. Senare kom flera barn, bland annat ett par tvillingpojkar, som dog späda.
I Östra Ingersby finns samtidigt ett något äldre par, som redan den 28/12 1752 bildat hjonelag, och där man bland annat fått två pojkar, som märkligt nog båda döpts till Johan. Den förste, född den 17 juli 1755, fick i dagligt tal heta Jon, medan den yngre, född den 12 maj 1760, kallades Jan.
Den 21 april 1783 vigs äldsta dottern i Askersby vid äldste sonen i Östra Ingersby. Det blir de som tar över gården. I detta äktenskap föds endast två barn, dottern Kerstin, född den 21 september 1784, och sonen Olof, född den 9 januari 1788.
Den yngre systern, Carin, gifts året därpå bort med den yngre sonen i Östra Ingersby. Där föds flera barn, men redan år 1800 står stackars Carin som änka. Snart gifter hon om sig, hör och häpna, med en Jon Olofsson, denna gång från Vitteby. År 1809 står hon åter som änka. Även en del av barnen har fallit offer för tidens farsoter.

Kyrkvärd

Hemma i Askersby har det gått bra. Jon Olofsson har blivit kyrkvärd. Han har byggt nytt eller byggt till, och låtit måla väggarna i finrummet. Ute på trappstenen står årtalet 1810, man får väl tro att detta är byggåret. Dottern Kerstin, född 1784, har gift sig med Nils Olsson från Mellanstuga i Högberg, Östra Ämtervik. De bor i

Askersby en tid. Där föds Olof, den 19/1 1806, och Kerstin, den 5/11 1807. År 1808 flyttar de till makens hem, men lille 2-årige Olof får stanna kvar hos mormor och morfar.
I Högberg härskar farmor, som blev änka redan 1804. Tydligen har man tänkt att Nils som äldste son skall överta Mellanstuga, då omfattande 1/4 av Högberg. Men troligen har äktenskapet redan börjat knaka i fogarna, varför har man annars lämnat Olof kvar i Askersby? Visserligen föds den 20/4 1811 ännu en son, Jan, men kort tid därefter ger sig Kerstin iväg med sina små till föräldrahemmet. Den 14/1 1812 får hon ut skiljebrev. Skilsmässan sker på grund av makens brott mot 6:e budet. Kerstin tas emot i hemmet av föräldrar och bror. På den tiden var skilsmässa mycket sällsynt, ja ett oerhört företag. Tiden i Högberg har säkert varit oerhört påfrestande och stackars lille Jan blev troligen märkt för livet, trots att han så snart kom till Askersby.

Efter några år gifter sig Kerstin på nytt med Nils Jonasson"Där Sy" i Maggeby. Där föds fyra små halvsyskon. Olof, född 1806, flyttar från Askersby till Övre Ullerud 1823 och Jan flyttar från Askersby till Maggeby 1825.
Morbrodern, Olof Jonsson, har gift sig med Maria Ersdotter, född 9/11 1799 i Askersby, och de får sitt första barn, en dotter döpt till Kerstin, den 21 december 1817. Samma höst har målningarna inomhus färdigställts. Den gamle kyrkvärden får uppleva att det tredje sonbarnet, en pojke, föds 18/6 1823. Själv avlider han 3/3 1824. Hustrun överlever honom några år.

Den siste bonden på gården
Gården går så småningom i arv till Jon Olsson, född 1823, och hans hustru Britta Jansdotter, född i Östanås den 16/9 1820. Hennes far har kort före hennes födelse köpt en gård i Östanås. Detta par blir föräldrar till den siste bonden på gården, Johan Jonsson, född 29/12 1858. Även han gifte sig och fick barn, men såväl hustrun som barnen skördas av döden och Johan blir ensam kvar. Till slut fick han vård hos släktingar i byn och huset stod öde.

Gården blir Hembygdsgård
Huvudbyggnaden inköptes och flyttades till det område som Hembygdsgården förvärvat i Åmberg, där den invigdes 1957 som Hembygdsgård. Marken delades upp mellan grannarna och gården försvann ur papperen.
Den ståtliga trappstenen, där "Den hedervärde kyrkovärden JOS och hans hustru KJD" omnämns, får väl antas ha tillkommit senare än vi trott. Årtalet 1810, på tvären i änden av stenen, är förmodligen det år som i familjetraditionen nämnts som byggnadsår. Att en så redig person som kyrkvärd skulle låtit rista in felaktigt datum, såväl för sin som för sin hustrus födelse, förefaller underligt. Inte heller kan han väl ha visat sådan stolthet att han använt denna högtidliga ordvändning. Snarare är det någon av ättlingarna som velat minna om sina förfäders liv och gärning.

Jan i Skrolycka
Men nu är det dags att återvända till Jan. Fadern avled 1818 av lungsot. De tre barnen bör ju ärva sina föräldrar. Farbrodern Jöns brukar gården i Högberg och dit kommer Jan 1833, men flyttar sedan som dräng till en granne. Systern Kerstin gifter sig med Lars Olsson, född i Visteberg 26/7 1811, och de bosätter sig i "Noler Löcka" i Högberg.
Jan har hittat en kvinna, piga på samma gård där han är dräng. Hon heter Britta Jonsdotter, född 23/8 1798, alltså 14 år äldre än Jan. Hon har redan en utomäktenskaplig dotter och den 8/4 1836 får Jan och hon en dotter, Kerstin. Dopvittnen är hans syster och svåger. De gifter sig den 4/11 1836 och blir torpare hos systern och svågern. Där bygger de upp "Skrolycka" och nu kan läsaren säker ana vad det blev av dem. Selma Lagerlöf berättade om deras öden i "Kejsaren av Portugallien". Deras yngsta dotter, född 24/1 1843, döptes till Katrina och blev förebilden för Klara-Gulla.
Jans äldsta dotter, Kerstin, gifte sig med Anders Hane från Ransäter. De var en tid torpare i Skrolycka, flyttade sedan till Västmyrs Säljvål, men 1872 avlider Kerstin och Anders och de två barnen flyttar till Kungsholms församling i Stockholm.

"Klara-Gulla" reser till Stockholm
Katrina (Klara-Gulla) är en kort tid 1862 i Stockholm, men återkommer och tar plats på Gårdsjö bruk 1865. Därefter försvinner hon ur kyrkböckerna. Berättelsen om Klara-Gulla avslöjar säkerligen en stor del av sanningen. Säkert arbetade hon också på Finlandsbåtarna och skaffade sig ett hem i Åbo. Dit tog hon modern som avled där 16/5 1874. Fadern blev tydligen alltmer omtöcknad, sattes under förmyndare och blev rotehjon. Det sägs att han satt i sin säng och ropade efter mat även om han nyss fått. Han kände sig aldrig mätt. Var man snål mot honom eller ...?, ja ett rotehjon var nog aldrig välkommet. Ändå påstås det att han alltid var godlynt och snäll. Folk var förargade över den beskrivning Selma Lagerlöf gett av honom. Och inte drunknade han heller, utan dog i sin säng den 2 juli 1898 vid fyllda 87 år.

Både far och mor kom ifrån välbärgade gårdar. Jan hade tillbringat sina första 14 år hos morfar kyrkvärden, ärvde säkert en del från båda hållen men hamnade i yttersta fattigdom. Ett bittert öde!

Margit Olsson

Nils Jansson föddes i Maggeby den 28 februari 1835. Hans föräldrar var Britta Bengtsdotter, född 3 oktober 1796 i Åmberg, och Jan Jonasson, född 15 september 1794. Han var ända in i sin höga ålder en person som med oförminskad skärpa kunde visa prov på sin vitalitet.

Ester Jansson i Maggeby har ställt tidningsnotisen som återgetts till vårt förfogande. Denne Nils Jansson var hennes fars morbroder.

En kärngubbe

(ur Sunne-Bygden fredagen den 2 oktober 1925)

90-årige Nils Jansson berättar om gamla Sunne

Den som har väg upp genom Askersby har säkerligen därvid varseblivit en pigg åldring med skägg gå och stöka på en av de trevliga gårdarna däruppe. Då man ser mannens lätta gång och hans arbetsintensitet skulle man väl knappast kunna tro att han närmar sig de 100-åren. Åldringen, som här åsyftas, heter Nils Jansson och han fyllde sistlidne februari 90 år.

J. är född på Berget i Maggeby och har med undantag av tillfälliga vistelser på arbete i Stockholm hela sin levnad bott i sin hemsocken. Vi träffade häromdagen den pigge och gemytlige 90-åringen och hade en synnerligen angenäm pratstund med honom.

Då man sammanträffar med äldre personer vill naturligtvis samtalet röra sig om "den gamla goda tiden" och så blev förhållandet även nu. Det kanske kan intressera vår läsekrets att få del av vad den gamle berättade, varför jag skall ur minnet försöka framleta och här nedan vidarebefordra en del därav.

I början av vårt samtal upplyste Nils om att han aldrig anlitat läkare under de hittills gångna 90-åren. En gång har dock den gamle varit sjuk och denna händelse inträffade år 1873. Härom berättade han, att han på vintern varit sysselsatt med timmerhuggning i skogen. Härvid hade han varm och svett satt sig på släden för att åka hem. Under hemvägen, som bl a gick över en sjö, förkylde han sig o att denna förkylning var av svåraste art och dessutoom mycket hastigt verkande, framgår därav att J., då han kommit över sjön och vid en uppförsbacke skulle gå av för att gå bredvid lasset, icke ens kunde röra benen, varför han fick sitta kvar på släden tills han kom hem. Hemkommen ställde de hemmavarande omedelbart iordning ett varmt bad åt den sjuke. Härvid fyllde man en stor balja med vatten varefter man värmde några stora stenar tills de blevo glödheta. Dessa stenar placerades runt omkring den sjuke i baljan. Den ånga som härvid uppstod var det som "gjorde susen" trodde gamlingen. Jansson blev också frisk efter denna behandling och har sedan, som nämnts, aldrig varit sjuk. Hela släkten tycks f ö vara av kärnvirke och en syster till J (Ester Asker Janssons farmor; Kristina Jansson), vilken strax efter midsommar i år avled, hade uppnått 88 års ålder och hade heller icke haft något ont av sjukdomar av något slag.

Då Sunnes utseende och hur det på den tiden var bebyggt där kom på tal, omtalade åldringen, att man på den tiden han var ung icke hade mera än ett par tre hus där. De första husen som byggdes där köpingen nu är belägen voro Lerbrobackens handelslägenhet, en kåk benämnd Syltan, där A G Rudströms affär nu står samt hotell Nilssons hus. Senare tillkom Slottet, vilket byggdes av en byggmästare Jan Sjökvist från Gårdsjö för överstelöjtnant Nisbeths räkning. Något öster om den plats där Landströms magasin nu stå fanns vid samma tidpunkt apoteket, vilket ägdes av apotekare Kaiser från Karlstad.

I förutnämnda kåk, Syltan, uppstod sedemera handelsbod, nämligen en filial till en sk föreningshandel, som hade sin huvudaffär i Haga. I samma lokal drevs också under någon tid affär av en person vid namnet Sundén, vilken tidigare varit ägare till Helgeby. Där bryggeriet står har också en tid varit handelsbod och handelsmannen där hette Norling. Denne Norling hade också någon sorts grosshandel uppe i Klockaregården på andra våningen. Från sitt lager där sålde N slumpvis eller i större poster. En av de äldsta gårdarna i Sunne är också Bengster, vilket i början hörde till Skäggebergs gård men senare blev utbruten därifrån. En bror till "Nisch i Bengster" vars namn var Svensson var någon tid bryggare. Sundviksboden tillhör även det gamla Sunne och här fanns på sin tid en handlande vid namn Jonsson, tidigare vid Ulfsberg. En av de första handelsmännen i Sunne var också Billman, vilken hade affär där hotell Nilsson nu ligger. På samma plats var också Sunnes första postkontor beläget.

En av ägarna till Sundvik på denna tid hette patron Loberg. Denne kom sedemera i ekonomisk misär och bland dem som därvid fick förlora på borgen var en pastor Sjöholm i Åmberg, som härigenom kom i en mycket brydsam belägenhet. Sålunda drogs av hans lön den summa för vilken han hade gått i borgen, varför uppehället blev ganska magert efter Lobergs fall.

Vi nämnde om de handelsbodar som på den tiden funnos i Sunne. På tal om dem meddelade 90-åringen, att någon bestämd tid för öppethållande fanns inte på den tiden utan höllos de öppna från tidigt på morgonen till sena natten. Utom vanliga varor tillhandahöllo handelspatronerna också brännvin. Man hade bestämda dagar, då denna vara fick avhämtas. Men man fick inte köpa så litet som helst. Sålunda såldes icke mindre partier av denna vara än femton kannor.

- Men, sade den gamle, då slog vi oss ihop nåra stöcken och köfte femtan kanner å delte påt senna.

På fråga om Jansson hade några av sina barndomskamrater kvar i livet, genmälte den gamle:

- Jo, dä finns allt en i Gårdsjö, Ola Svensson, men han tar te å blir gammel nu , han ä 92 år han.

- Jaså, sa vi, men tycker inte Nils, att han är gammal då?

- Ånä, sa Nils, ja töcker int dä´ nöa stönn sen ja sprang som fägösse här öpp i skogen.

Liksom många andra av den tidens fryksdalingar, så gav sig Nils Jansson ut på byggnadsarbete till andra platser. Det tycks av allt att döma varit ont om arbete i hemsocknama, ty var man påträffar någon gammal fryksdaling hör man alltid att det varit ute på arbete på andra platser.

Nils Jansson var sålunda på byggnadsarbete i stockholmstrakten, där han bl a satte upp en ladugård för 120 kor vid Berga i Österhanninge.

Mången gick hela vägen till Stockholm och 90-åringen berättade, att han vid tillfällen varit med på dylika vandringar, varvid man slog sig ihop i sällskap på tjugo till trettio stycken arbetssökande. Härmed gick i allmänhet förden över Karlstad, Kristinehamn, Örebro, Västerås och Köping och man hade ingalunda tråkigt på vägen.

Om en sådan vandring, vilken företogs av en syster till riksdagsm. Alfr. Persson, berättade den gamle, att nämnda kvinna efter promenaden icke fick skinn under fötterna förrän fram i augusti. Promenaden företogs på vintern året förut. Kvinnan ifråga tycks icke haft så vidare lätt att använda sig av sina fortkomstledamöter under den tid skinnlösheten varade.

Efter 1852, sedan båten kom till och under den tid då denna icke var hindrad av isen, företogs ofta resan med båt.

Vår sagesman gjorde en stockholmsresa första året båten gick och härom berättade han, att man medföljde Frykenbåten Esaias Tegnér till Fryksta. Härifrån fanns ett spår, på vilket gingo tralliknande vagnar till Lell-Ed. Dessa vagnar drogos icke av något lok eller dylikt utan gingo helt utan maskin. De kunde således ej gå annatän där banan lutade utför. Vid de platser, där stigning förekom måste man använda hästar för att få vagnarna dragna upp. Från Lell-Ed fick man ta båt utför Klaran till Karlstad. Karlstad-Stockholm gick ävenledes sjövvägen med båten Karlstad. På samma trafikled gingo även båtarna Värmland och Örn. Nils Jansson erinrade sig kaptenen på Karlstads namn och detta var Blixt.

Under den resa, som här åsyftas, var det så mycket folk med på båten, att de fingo stå som packade sillar, omtalade åldringen. Vidare omtalade han att det var mycket kallt och svårt väder under resan. Allt gick dock lyckligt och man kom så småningom fram till Stockholm, där Nils och hans kamrater arbetade under någon tid, varefter färden åter ställdes till hemtrakten med de slantar, som kunnat sparas av den ringa arbetslönen, som erhållits på den främmande arbetsplatsen. Avlöningen för dyligt arbete på den tiden rörde sig mellan 35 öre och en krona samt en kanna dricka om dagen och ändock fick man i allmänhet börja kl. 5 på morgonen och arbeta tills kl. 8 på kvällen.

Ja, ovanstående och mera till berättade den pigga nittioåringen, vilken visade sig i besittning av ett enastående gott minne.

Innan vi skildes från Nils Jansson och Nils Nilsson berättade den sistnämnde även om några gamla original, vilka gingo omkring här i Sunne och i allmänhet hade sitt högkvarter i Lerbrobackens handelsbod. Sålunda fick man till livs åtskilliga sanna historier om "Vinter-Per", "Greppa", "Lugg-Per med pipan" m fl.

Historiema torde vara kända ute i bygden, men det kanske icke kan skada att återgiva någon av dem.

Sålunda var "Vinter-Per", vilken till professionen var rödfärgare, känd för sin munvighet. Vid ett fälle då han som vanligt hängde på disken i Lerbrobackens handelsbod, sökte dess invånare, patron Bergman, skämta med rödfärgaren, varför han frågade denne om han ville åtaga sig att färga Lerälven åt honom.

- Ja, om patron tar å bräforer älva först, så ska ja nog rödfärga sänna ja, kom "Vinter-Pers" raska svar.

"Lugg-Per" gick omkring och blåste i en pipa och han var dekorerad med en mängd medaljer av olika slag.

Han bodde ihop med en kvinna, som hette Maja, vilken liksom Per ej heller var så synnerligen starkt utvecklad å huvudets vägnar.

Vid ett tillfälle kom Per till prosten och ville gifta sig med Maja. Prosten förklarade, att det ej gick för sig, ty Maja var mindre vetande.

- Ja, sa Per, dä stämmer, ho ä allvetande.

Då prosten samtidigt framhöll för Per, att det icke passade, att denne bodde ihop med Maja utan att de borde flytta isär, svarade Per:

- Dä går int för sej dä prosten åtminstone inte förr än vi ha äti opp geta.

De båda hade nämligen en get ihop.

Vidare fick man höra om hur "Greppa" bodde på en flotte i Fryken och om hur småpojkarnalöste flotten, så att den drev nedåt Fryken och hur "Vinter-Per" en gång då "Greppa" var borta rödfärgade hela "Greppas" hus invändigt och allt hans husgeråd.

Dessa och många andra historier omtalade de gemytliga åldringarna och vi hade en synnerligen angenäm pratstund med dem. Innan vi skildes utbad vi oss att få återkomma på Nils Janssons 100-årsdag, vilket den gamle icke hade något direkt emot.

Och med ett hjärtligt tack för en angenäm afton begåvo vi oss åter hem för att nedskriva ovanstående. *Berth*

På nästa uppslag följer en artikel om "Lugg-Per"...

Fakta om "Lugg-Per"

(Ur Fryksdals-Bygden tisdagen den 20 januari 1981)

Dagen före julafton var en artikel införd i Fryksdals-Bygden om originalet "Lugg-Per". Det fanns nog inte många av tidningens läsare som blickade förbi denna spalt. De enda minnen som jag själv har av denne speleman är de som min fader berättade i min barndom, men allt stämmer så väl. Vad som föranleder mej att skriva dessa rader är att Pers födelseplats i Lysvik varit obekant liksom också hans föräldrar.

Under mellandagarna har jag tillsammans med min vän och forskarbroder Arne Linnarud, som firat julferie i sin födelsebygd, gjort djupdykningar i kyrkans mikrofilmer över gamla födelseböcker och husförhörslängder. Därvid har vi funnit följande:

Per Ersson var född 16 oktober 1823 i Kårud i Lysvik.

Moder var pigan Maria Larsdotter och som fader angavs drängen Erik Persson i Öjenäs. Per var alltså oäkting.

Maria var född i Skäggegård och dotter till Lars Månsson och hans hustru Marit Persdotter.

Erik Persson var från Gullsby och son till Per Olsson och Kari Halfwardsdotter.

Maria flyttade med sin son från Kårud till Myringeby när han var helt liten och detta har givit anledning till att Myringeby angives som Pers födelseort i en del husförhörslängder.

1841 står det att Maria njuter fattigmedel och Per blir dräng i Skäggegård.

1844 har Per en arm avbruten och på hösten flyttar han till Sunne och är dräng på Gärdet i Sätter.

1845 är han tillbaka i Lysvik och nu som dräng hos nämndeman Per Nilsson i Skäggeberg.

1846 flyttar han från Lysvik till Sunne igen och den 27/12 samma år vigdes han av Nordmark med Marit Olsdotter i Östanbjörke. Hon var född 28/6 1805 i S Soneby.

Under 44 år bodde Per Ersson och Marit Olsdotter i Östanbjörke som benämndes Backen, Bäcken och Kolbotten.

Marit Olsdotter dog 3 mars 1890 och var då 85 år. Per var endast 67 år och det dröjde nog inte så länge förrän en ny kvinna uppenbarade sej för Per. Det är för mej obekant om han flyttade till henne eller hon till honom, men hon var från en familj som bott på Kullen i Östanbjörke och hennes namn var Maria Jansdotter född 12/2 1845 i Tomthult. Hon beskrives som fattighjon och slö. Hon dog 1911 i Östanbjörke.

Per benämndes också som fattighjon och även ibland som idiot. Sin sista tid tillbringade Per Ersson på vårdhemmet i Brårud där han dog den 29 januari 1912.

Bertil Gerdin

När vi var små så bodde farbror Ola hemma hos oss. Han var farbror till pappa och var i 80-års åldern. Liksom många ur sin generation förmedlade han upplevelser, skrönor och "visdomsord" till de yngsta.

När mina barnbarn ville veta hur det var när jag var liten, ritade jag små minnesbilder, där bla farbror Olas varningar för diverse farligheter dyker upp.
Det skulle inte förvåna mig om Du, som läser detta, känner igen en del situationer.

Gunnar Jansson

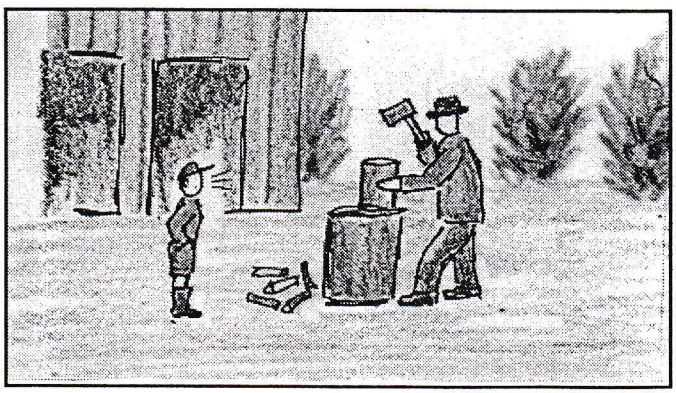

1/ Att vissla var nästan fult förr i tiden. Farbror Ola tyckte inte alls om när vi "blistrade" som han sa, och för att få tyst hotade han med ...

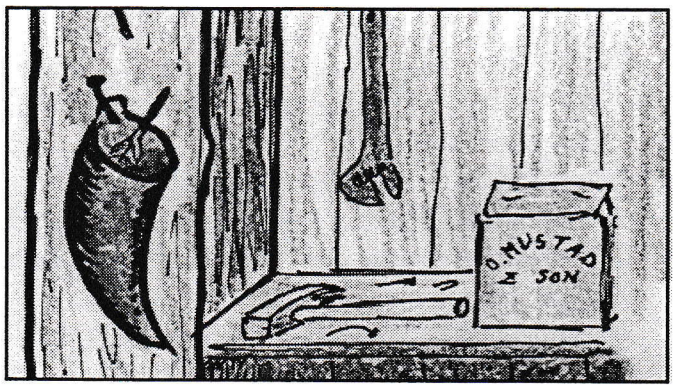

2/ ... att gå efter smörjhornet i skjulet, och med hjälp av en hönsfjäder smörja, så att det förfärliga gnisslandet kunde ta slut.

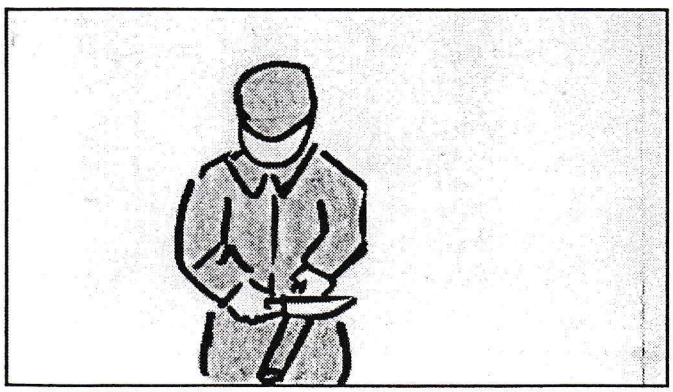

3/ Att tälja med kniv på söndagen var inte bra. För att få oss att låta bli sådana sysslor varnade farbror Ola oss för ...

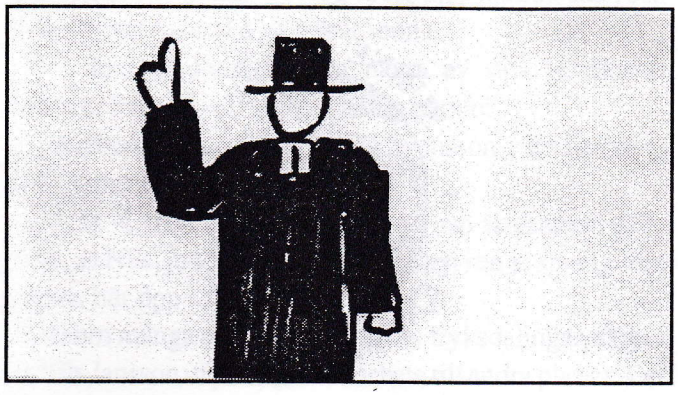

4/ ... att om vi inte slutade, så kunde det hända att prästen kom och såg efter av det var för pojkar som var sådana "egennyttiga nibänglar".
Förgrömmade ongar, skulle väl Astrid Lindgren ha sagt.

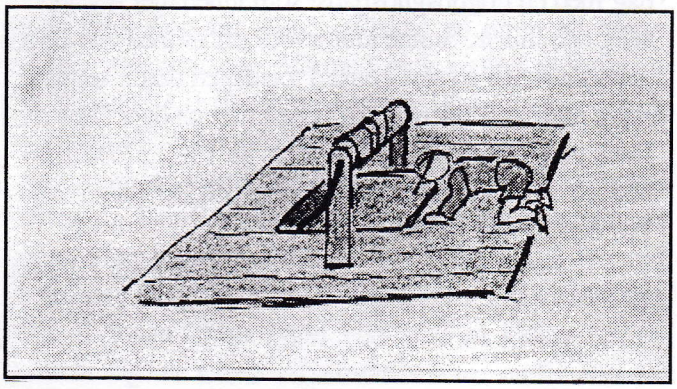

5/ Källan var spännande att kika ner i, men det kunde också vara farligt. För att hålla oss borta ifrån den skrämde farbror Ola oss för KÄLLE-VECKEN, som kunde dra små barn ner till sig. Bäst att passa sig.

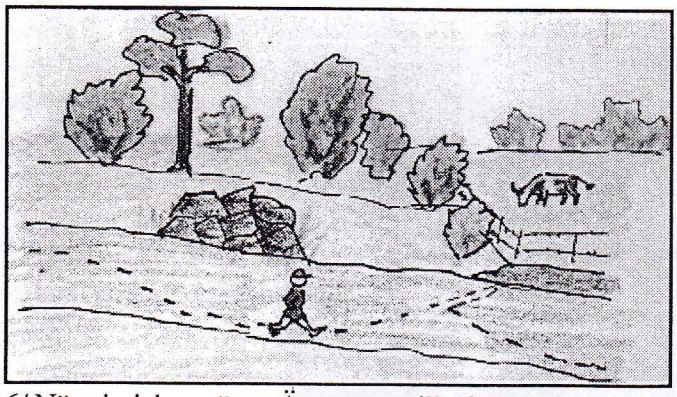

6/ När vi gick neröver Ängmyra, till våra gärden, lurade farligheter. Någon hade väl sett en huggorm i stenröset någon gång. Vi fick för oss att det vimlade av ormar där mellan stenar och vildhallonbuskar, och vi gjorde alltid en sväng förbi röset. I vattnet i diket längre ner fanns något intressant ...

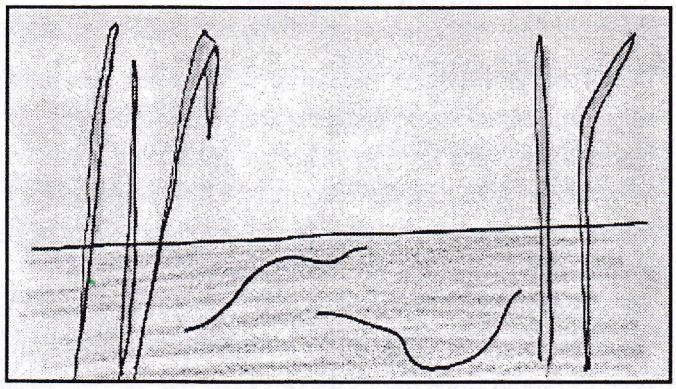

7/ ... ja både intressant och skrämmande. Där simmade det ibland tagelormar. Det var ormar smala som tagelstrån, som jag varken sett eller hört talas om senare. Det var spännande att titta på dem, men farbror Ola hade varnat oss: Om ni kissar i vattnet, så kan tagelormarna simma uppför strålen. Bäst att skynda sig därifrån.

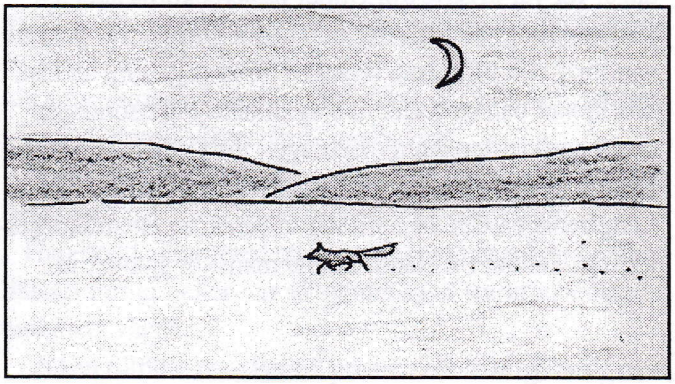

8/ Något annat hemskt. Det är vinterkväll. Blåvitt ljus över skarsnön. Man är på väg in från dasset. Så bryts tystnaden av rävens hemska avgrundsskri. Skinnet knottrar sig längs ryggraden och man rusar in i farstun, smäller igen dörren och sen in i värmen och ljuset i köket.

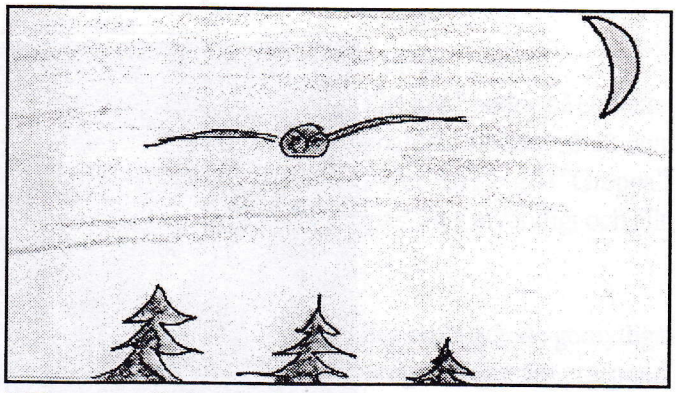

9/ Ett annat ljud som fick blodet att isas i ådrorna var kattugglans hemska rop HU-ITT, H-U-ITT.
Man visste att uggla eller räv inte kan vara farliga, och varken farbror Ola eller någon annan hade berättat något ruskigt om dem, men ljuden är så urtidsaktigt hemska att man känner sig lika liten än idag.

Vår och sommar i Sunne kyrka

Den 8 maj återinvigdes Sunne kyrka efter den renovering som gjort vår kyrka så vacker och funktionsduglig. Under det gångna året har vi kunnat glädja oss åt ett rikt och varierat gudstjänstliv med många höjdpunkter inte minst vid konserter och musikandakter samt vid de stora högtiderna. En särskilt fin förbättring var det nya andaktsrummet - kryptan som skapades av det gamla stora pannrummet. Där råder en stillhet och atmosfär av bön. I kryptan finns uppmurad en källa där vattnet porlar. Vi får en påminnelse om Guds källor till liv både i skapelsen och frälsningen. I kryptan sker nattvardsgudstjänster, dop, vigslar och bönestunder.

Under våren och sommaren planeras nu många viktiga händelser i Sunne kyrka.
Påskhögtiden med Långfredag och Påskdag är ju viktiga dagar för vår kristna tro. Under påskveckorna sker s.k. påskvandring. Skolklasser och andra grupper får göra en vandring och följa Jesu lidandes historia genom att läsa bibeltexter och se bilder och symboler. Palmsöndagen den 9 april är den stora offerdagen för Lutherhjälpen. På Skärtorsdag är det ekumenisk nattvardsgudstjänst. På Långfredagen den 14 april har vi besök av en stråkorkester från Tallinn i Estland. Sunne manskör sjunger in våren på kyrktrappan den 30 april. Den 7 maj blir det en allsångsgudstjänst för stora och små kl. 16.00. I slutet av maj kommer en fin kammarkör från Uppsala. Till Pingst blir det konfirmationshögtid. Under sommaren är det vägkyrka hela juli månad och sommarmusik söndagar i juli kl. 20.00. Midsommardagen firas som Hembygdens dag med en högtidsgudstjänst som innehåller mycket sång och musik. Sunne kulturvecka firas med en högtidsgudstjänst och en stor konsert torsdagen den 3 augusti. Allra närmast i tiden är Åmbergskretsens öppet hus med försäljning söndagen den 19 mars kl. 1500-17.00 samt konsert av de kända Mia Marianne och Per Filip söndagen den 26 mars kl. 18.00.

Sven Toremark

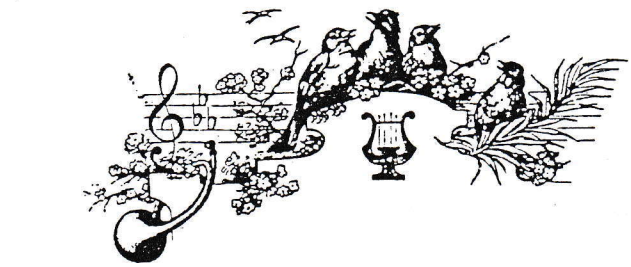

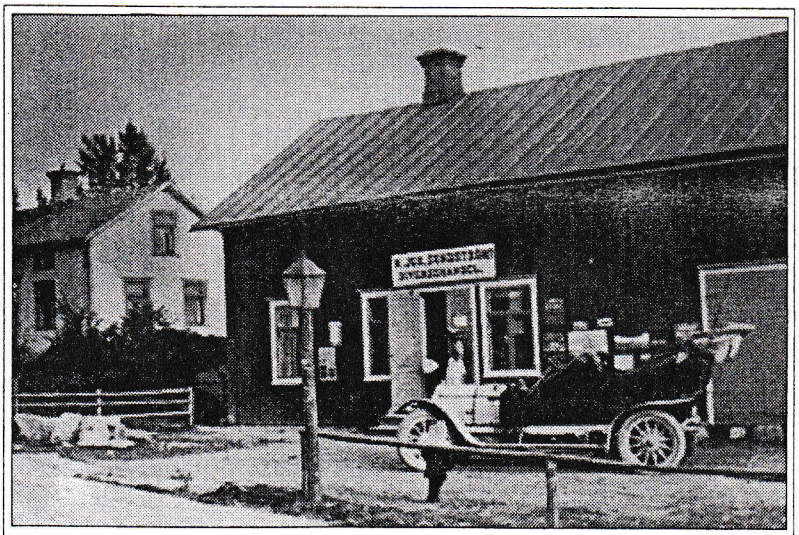

Kortet är taget i slutet av 20-talet utanför Sundströms affär i Hälserud. Den fina bilen ägdes av sonen Georg Sundström.

Ordflätа

Nu är det dags att gnugga geniknölarna. Ordflätans svar hittar Du i tidningen.
När du är färdig kan Du jämföra Dina svar med facit som finns längst ner på sidan 5. Lycka till!

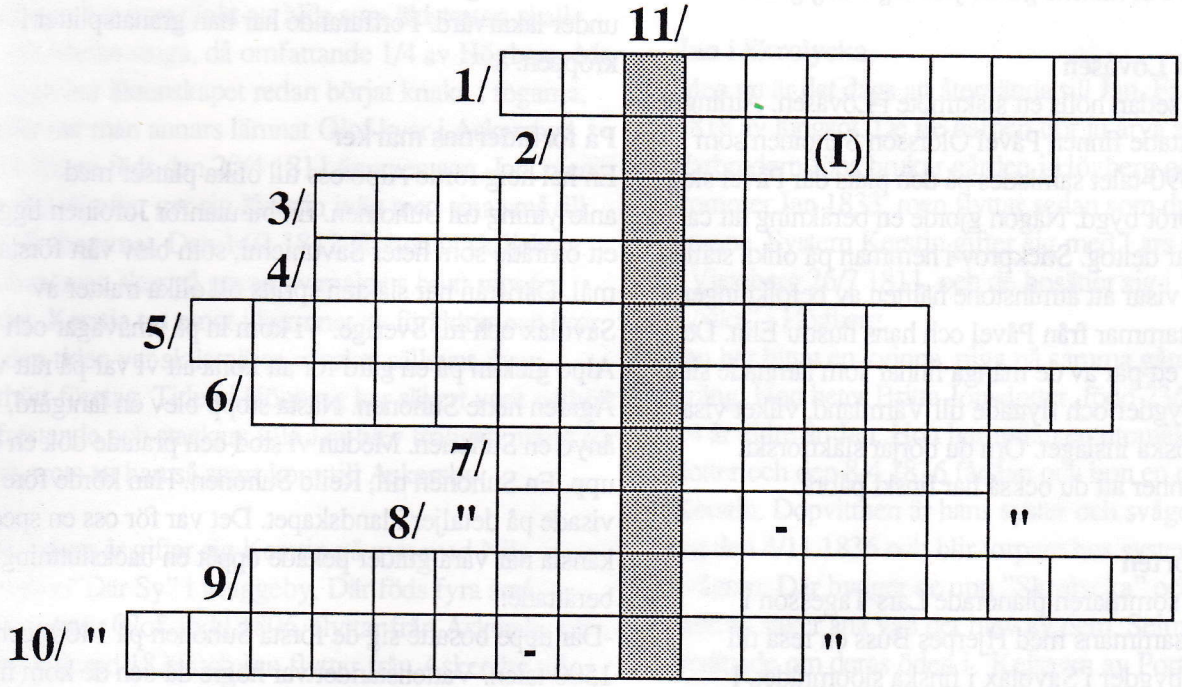

Konstruerat av Anna Svensson

1/ Verner Wermelins förtjänstfulla titel
2/ Släkten som reste "tur och retur"
3/ Namnet på den flicka som blev förebild för Klara-Gulla i Kejsaren av Portugallien
4/ Den 14:e april får Sunne kyrka besök av en stråkorkester från ...
5/ Den 29 juli invigs...
6/ Gården som blev hembygdsgård
7/ Älven som nyttjades av sågverket på torpet Såga
8/ Per Ersson från Lysvik kallades för ...
9/ Wilhelm Larsson, nestorn bland ...
10/ Den kvinna som givit släktgården "När Fabbran" dess namn
11/ Däri finns svaren

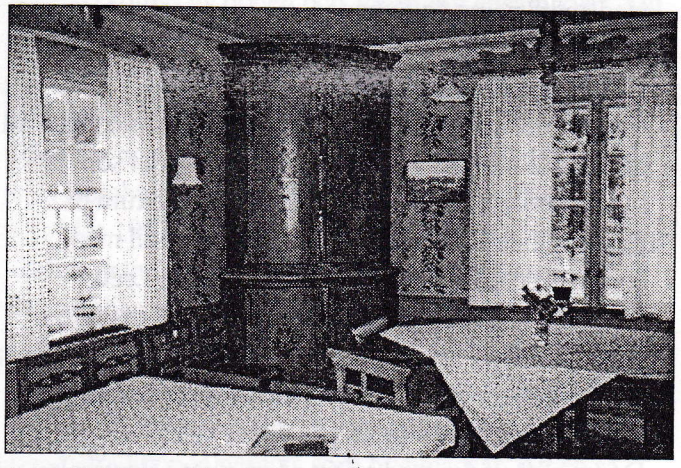

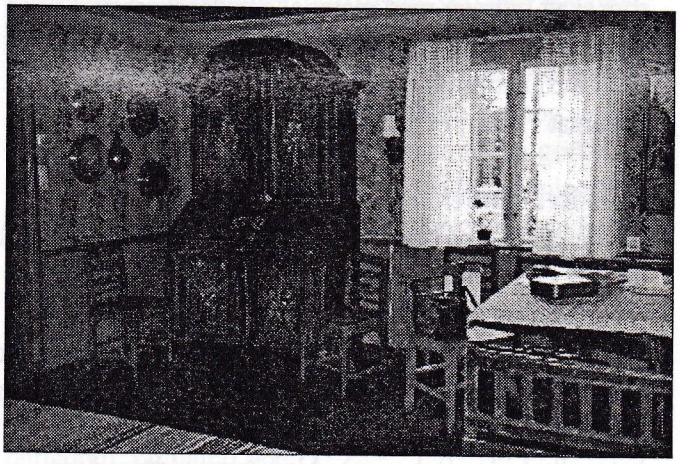

Interiörbilder från Sunne Hembygdsgård

Sunne-Joroinen tur och retur

Vad finns det för anledning att berätta om en finlandsresa i en hembygdsskrift för Sunne? Vänta ett slag skall jag förklara. Det kanske gäller just dig i hög grad.

Släktmötet i Lövåsen

För några år sedan hölls ett släktmöte i Lövåsen. Ättlingar till den inflyttade finnen Påvel Olofsson Suhoinen som föddes på 1590-talet samlades på den plats där Påvel slog sig ner och bröt bygd. Någon gjorde en beräkning att ca 1200 ättlingar deltog. Stickprov i hemman på olika ställen inom Sunne visar att åtminstone hälften av befolkningen i bygden härstammar från Påvel och hans hustru Elin. De är ändå bara ett par av de många finnar som lämnade sina gamla hembygder och flyttade till Värmland, vilket visar det starka finska inslaget. Om du börjar släktforska kanske du finner att du också har finskt påbrå.

Ursprungsorten

Under förra sommaren planerade Lars Tagesson i Lövåsen tillsammans med Hjerpes Buss en resa till förfädernas bygder i Savolax i finska sjöområdet. I mitten av augusti bar det av. Forskningen i Finland har visat att de äldsta i släkten var bosatta kring Joroinen och Rantasalmi som på 1500-talet var en del av den stora Juva socken. Platserna finner du mellan Savonlinna och Kuopio. Kontakt togs med Katri och Arvi Malmivaara från Helsingfors, på somrarna boende i Katris fädernegård Huvila i Rantasalmi. De är Suhoinen-ättlingar och bekanta från mitt första besök där, i mitten av 1960-talet. Tillsammans med Lars gjorde de upp ett förslag på de för oss mest intressanta resmålen.

Olavinlinna (Olofsborg)

På vägen till Joroinen stannade vi till i Savonlinna för att titta på borgen Olavinlinna, känd inte minst för de årligen återkommande musikfestspelen. Borgen byggdes som ett skyddsvärn mot ryssarna och traktens befolkning fick som skatt bidraga med material och dagsverken. Det är mycket troligt att våra förfäder tog del i det arbetet. Efter avslutad rundvandring berättade vår guide att vi avverkat 1,4 km och 365 trappsteg.

Alpo Reinikanen

Första kvällen på hotellet i Joroinen höll Håkan Eles från Torsby Finnkulturcentrum föredrag om skogsfinnarna. Vi fick också träffa vår guide, Alpo Reinikanen, vars mor var född Suhonen (Suhoinen är värmlandsfinska och den dialekt som i forna tider talades i Savolax, i modern finska har diftongen övergått till enkel vokal. Släkten heter alltså idag Suhonen). Alpo är pensionerad agronomiprofessor, en som vi tyckte mycket spänstig och alert 75-åring. Ingen kunde ana vad han gått igenom. Han deltog i finska Vinterkriget, sårades där tre gånger samt sårades två gånger i fortsättningskriget. Ena gången föreföll han vara död och blev lagd i en hög av döda soldater. Någon fick se honom röra på sig och han kom under läkarvård. Fortfarande har han granatsplitter i kroppen.

På förfädernas marker

En hel helg förde Alpo oss till olika platser med anknytning till Suhoinen. En bit utanför Joroinen ligger ett område som heter Savuniemi, som blev vårt första mål. Därifrån har släkten spritts till olika trakter av Savolax och till Sverige. Vi kom in på småvägar och Alpo gick in på en gård för att kolla att vi var på rätt väg. Ägaren hette Suhonen. Nästa stopp blev en lantgård, ånyo en Suhonen. Medan vi stod och pratade dök en bil upp. En Suhonen till, Reilo Suhonen. Han körde före och visade på detaljer i landskapet. Det var för oss en speciell känsla när våra guider pekade uppåt en backsluttning och berättade:

-Där uppe bosatte sig de första Suhonen på 1400- och 1500-talen. Vattenståndet var högre då och de kom med båt och landade här. Invandringen hade skett över Karelska näset och norr om Ladoga. En tradition säger att båtarna nått ända fram till Kuopio.

Färden gick vidare ovanpå en smal rullstensås med branta sidor och med imponerande utsikt över sjöar och tjärnar.

- Suhonens har valt platser med vacker natur, kommenterade Alpo. Platsen heter Leppamäki, som betyder Blodberget efter striden som ryssar och finnar utkämpat där.

- Nog har jag hört talas om äventyrsresor, suckade Göran, vår chaufför, och torkade svetten ur pannan, medan han nere i en dalgång försiktigt styrde över en kavelbro och vi alla höll andan. Alpo berättade att det finns gott om älg, björn och även lo i skogarna. Varg är däremot ovanligt. På hela förmiddagen träffade vi inga med andra namn än Suhonen.

Kaffekalas med piroger

Efter en del andra utflykter kom vi på eftermiddagen till gården Heinäselkä vid Jäppilä kyrkby. Huset som är byggd i början av 1800-talet har ett vardagsrum på imponerande 100 kvadratmeter i rökstugestil med enorma takbjälkar. Ägarna är nu Jussi och Leena Suhonen. Där hade de tillsammans med Jussis fastrar Anni och Elina Suhonen och Eeva Raunio dukat fram ett festligt kaffebord med bl a nybakade karelska piroger, som hela busslasten bjöds på. Vilket kalas!

Dagen avslutades med en titt på en plats i Rantasalmi där Erik Suhonen, upptagen i jordeboken för år 1541, bodde.

Sunne-anknytning
På återvägen till Helsingfors och Stockholms-färjan stannade vi till i Borgå och Runebergs hem. I ett närliggande hus hade skulptören Runeberg - J L Runebergs son - haft sin ateljé som nu också var museum. Till vår förvåning fanns där en skulptur föreställande Anders Fryxell.

Sammanfattningsvis kan vi som hade förmånen att deltaga konstatera att resan som helhet var väl-organiserad och av hög klass, och gav oss rika minnen och erfarenheter. Vi tänker med värme tillbaka på den gästfrihet som visades oss. Även om språket skiljer finns det åtskilligt gemensamt i seder och matvanor. Nog kan vi känna igen en del av Värmland i Savolax.

Arne Linnarud

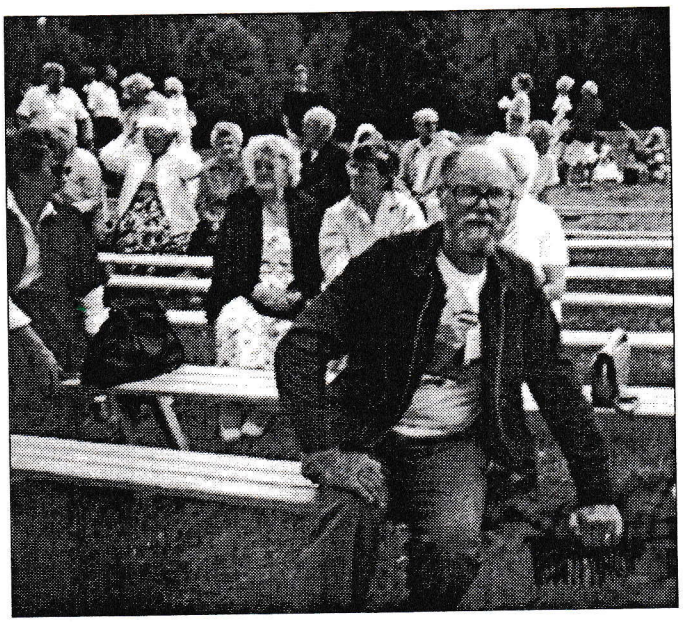

Släktmötet uppmärksammades av finsk press.
Här följer en översättning av tidningsartikeln.

Släkten Suhonen från Värmland besökte tjocka släkten i Jäppilä

Efter att ha varit separerade i århundraden möttes i onsdags, i Heinäselä Jäppilä, två släktgrenar av släkten Suhonen från Rantasalmi.

Släkten Suhonen från svenska Värmland hade tagit som sin sak att bekanta sig med sina släktrötter, och till det 30 deltagande Suhonensläktingarnas finlandsresa hörde också ett besök på Heinäselä gård som innehas av Leena och Jussi Suhonen.
Släkten Suhonen från Rantasalmi splittrades i en finsk och en svensk gren då den 1594 födde Paavo Suhonen, någon gång i början av 1600-talet, for likt många andra savolaxare till Värmland i Sverige. De av släkten Suhonen som blev kvar i Rantasalmi flyttade under århundradenas lopp först till Savuiemi i Jorois senare till Tossavalasaari i Jäppilä och slutligen till Jäppilä kyrkby. Suhonens i Värmland liksom även andra ensligt boende savolaxättlingar, skogsfinnar, bevarade länge kultur- och språkdrag som de tagit med sig från Finland, också sådana som i det gamla hemlandet under årens lopp försvunnit.
- Ännu finns värmländska dialekter och lokalkultur drag av finskheten, berättar Lars Tagesson från värmländska Lysvik. Finska kan ingen i det svenska sällskapet, men Tagesson bebor fortfarande den gård till vilken Paavo Suhonen flyttade, den gemensamma nämnaren för de värmländska Suhonens och Jäppilä Suhonens.
- Gården ägs nu av den elfte generationen Suhonen, berättar Tagesson.

PIEKSÄMÄEN LEHTI

3

Värmlannin Suhoset sukuloivat Jäppilässä

Vuosisatoja erillään kulkeneet kaksi Rantasalmen Suhosten sukuhaaraa kohtasivat keskiviikkona heksen aran Jäppilän Heinäselässä.

Professori Alpo Reinikainen kertoi sukulaisille muun muassa Värmlannin suhosil...

Suhoset kerille 80-luvun alussa

Släkten Suhonen samlades i början på 80-talet
Största delen av de på Heinäselä gästande Suhonenättlingarna var nu för första gången i Finland. Majoriteten av Suhonenättlingarna i Värmland var även länge ovetande om det exakta ursprunget för sitt finska urhem.
- Jag visste bara att släkten är hemma någonstans härifrån, berättar Iris Thyberg. Först i början av 1980-talet samlades de värmländska Suhonen till sitt första möte. Arne Linnarud har undersökt Suhonensläkten i Sverige. Med honom tog man också först kontakt när man började planera resan. Med de finska släktingarna fick man slutligen kontakt brevledes.
I Jäppilä förevisade professor Alpo Reinikainen, som undersökt den finska släkten Suhonen, en i 1800-talets början byggd stuga och berättade för resenärerna om den finska släktens olika skeden i Finland.

Verksamhetsberättelse för år 1994

Styrelsen för Sunne Hembygdsförening får härmed avge följande berättelse över sin verksamhet under 1994 - föreningens 71:a verksamhetsår.
Styrelsen har haft följande sammansättning:

Ordförande

Hugo Jansson		tel 10801

Ordinarie ledamöter

Birger Nilsson	v ordf och intendent	tel 711758
Olle Gustavsson	sekreterare	tel 12958
David Myrehed	vice sekreterare	tel 10046
Sven Toremark		tel 10024
Walter Jansson		tel 10608
Leif Nilsson		tel 10965
Allan Olsson		tel 12017
Alice Svantesson-Olsson		tel 12017
Gunnar Andersson		tel 711832
Pär Berg		tel 13848

Suppleanter

Eva Ulvmyr-Persson	tel 31079
Ragnar Ramström	tel 10680, 27333
Olle G Olsson	tel 13783

Revisorer

Ola Sterwin	tel 711277
Elna Henriksson	tel 10857

Intendent

Birger Nilsson	tel 711758

Medlemsantalet utgör 416 personer.

Vandrarhemsrörelsen i samarbete med STF, har bedrivits under tiden 26 maj - 2 september 1994, med 2.520 gästnätter.

Värdskapet har skötts av Anita Olsson, Anki Liljemark samt av skolungdomarna Daniel Dahlström, Sara Zetterberg, Lina Larsson och Martin Larsson. Föreståndare har varit Ester Jansson.

Om 1994 års verksamhet och aktiviteter kan bl a framhållas:
Den 10 januari samlades damerna till årets första arbetsdag å Hembygdsgården. Då stöptes bl a ljus, luciapälsarna rengjordes från fackelsot, julgranen togs ut och man lagade middag som alla deltagare och anställda bjöds på.

Första "Frejamötet" hölls i Kil den 7 februari och bevistades av Birger Nilsson, Lars Wennberg och Hugo Jansson. Båten Freja, som sjönk i Fryken vid Bössviken 1896, planeras att bärgas sommaren -94.

Den 22 februari voro ett antal personer inbjudna till Sparbanken i Sunne för att lyssna på Birgitta Sjökvist och Björn Hedstrand, angående Sundsbergs Gårds utbyggnadsplaner.

Under februari och mars månader renoverades och färdigställdes "Lantbons" inre förrådsrum av Hasse Nilsson och Walter Jansson. Damerna vävde munkabältsgardiner till Nybo-kök, under denna tid. Därefter vidtogs renoveringen av Askersbygårdens kök - arbetsbänkar byttes ut, liksom elledningar och hyllor. Tage Olsson, f d Höjen, såg sedan till att tidstrogen målning blev utförd.

Den 20 mars förättade länsantikvarie Anders Hillgren invigning av "Nybo-kök" - självhushållsbyggnaden för vandrarhemmet. Sunne Manskör medverkade förtjänstfullt inför ett 70-tal besökare. Veteraner och styrelse bjöds på middag 13.00.

Onsdagen den 23 mars - öppet hus kl 13.00-16.00. Kl 19.00 informerade bygdens eldsjäl i släktforskning Olle Gustavsson och Helmer Nilsson svarade för musikunderhållning.

Den 24 mars kallade Lars Wennberg, "Ekomuseets vänner" i Fryksdalen, till möte i Hembygdsgården i Sunne.

Öppet hus hölls i "Nybo-kök" den 25 mars mellan 13.00 och 16.00, varvid 15 personer besökte oss.
På kvällen svarade Gösta "Ess" Svensson och Sunne Dragspelsklubb för programmet inför ett 30-tal besökare.
Dessa dagar konstutställning av Per Pedersen, Bernt Jansson, Göte Vålvik, Sven Linnerstorp och Hans Lange.

Den 6 april presenterade Leif Nilsson ritningar till logibyggnad som skall medge året-runt öppet vandrarhem.

Den 12 april gjorde 23 medlemmar studiebesök å nyinvigda Broby Grafiska i Sunne.

Årsmötet hölls den 17 april 1994 och bevistades av ett 30-tal medlemmar. I samband härmed hölls en konstutställning med verk av konstnärliga flickor från Sunne.

Valborgsmässofirande genomfördes med museiintendent Barbro Järliden som vårtalare inför ett 40-tal besökare. Sunne manskör medverkade med sin välljudande sång - stort fyrverkeri avfyrades.
Trots uselt väder ordnade vår tappre Walter Jansson med fin vårbrasa.

Den 14 maj deltog Ester och Hugo Jansson i Värmlands Hembygdsförbunds årsmöte i Gunnarskog.

1994 års riksstämma i Tänndalen i Härjedalen bevistades av Ester och Hugo Jansson.

Vårt traditionella midsommarfirande samlade mycket folk vid Hembygdsgården. Där medverkade Bäckalunds Bygdelag.

Gamla Tingsgårdens fönster målades under heta sommardagar -94.

Under juli och augusti anordnade Sunne PRO danskvällar i vår scenbyggnad under Karin Vikströms ledning.

Nath Hedins museiföremål, som tidigare varit deponerade till SHF, har som gåva överlämnats.

Den 30 juli begynte årets Kulturvecka i Sunne. Därvid skedde invigning av loftbodens vällingklocka med Wilhelm Larsson, fd Gettjärn, som invigningstalare. Vidare förrättades prisutdelning i årets kommunala teckningstävlan.

Arbetsdag hölls den 30 augusti. Ur programmet: mattrasklippning och nävgrötskalas.

Den 13 september monterade Hasse Nilsson extra dubbla pardörrar å Lantboas entré.

Den 30 september utsändes en skrivelse till våra medlemmar och sympatisörer angående ekonomiskt stöd till vårt logibygge. Denna vädjan rönte oväntat fint gensvar.

Den 20 oktober inbjöd Sunne Bibliotek till diskussion om ett eventuellt upprepande av den lyckade Riddarfesten.

Den 26 oktober påbörjades byggandet av "Nybo Logi" - logibyggnad åt vandrarhemsgäster, om sju rum med fyra bäddar i varje, plus toaletter och duschar. Göte Nilsson, Gårdserud, grävde grunden som sitt bidrag för att underlätta byggets finansiering.

Den 29 oktober hölls organisationskonferens i Brunskog, där Olle Gustavsson och David Myrehed deltog.
Leif Nilssons slutliga ritningar angående logibygget godkändes, liksom att Leif Nilsson skulle ansvara för bygget.

Ljusstöpning skedde hela dagen den 14 november samt brossling av virke från Öjerviks Gård av Hasse Nilsson och Lennart Olsson.

Den 23 november genomfördes julpyntardag å Hembygdsgården.

Den 25 november gästades vi av Folke Pålsson, Ängersjö i Härjedalen, jämte tre kamrater. Dessa personer har forskat om arbetsvandringar från Fryksdalen under 1800-talet. De har dessutom i bokform låtit återge om dessa människors liv och leverne.

Årets luciafirande skedde den 11 december klockan 16.00 i Sunne kyrka, med Karl Jolan Adolfsson som talare.
Efter högtiden i kyrkan svarade Einar Svensson och Peter Johanneson för att luciasällskapet i hästanspänd kortege åkte till Hembygdsgården.
Gunnel Norgren, Lars Adler och Sture Dahlén underhöll med fin musik innan lucian Ida Eckervall, 15-åring från Gräsmark, med tärnor på ett elegant sätt framförde sina sånger.
Medverkande liksom ledarna Gunilla Pettersson och Ann-Sofie Eriksson avtackades av kantor Karl-Erik Andersson.

Till Er alla som under det gångna året på olika sätt hjälpt oss vill styrelsen vid detta tillfälle att få framföra sitt varma tack.
I vår målsättning att främja turismen - i samarbete med STF - för att sprida kännedom om vår bygd och dess människor både nu och i gången tid, har vi uppmuntrats av Er.
Låt oss under 1995 verka för tillkomsten av fina natur- och kulturupplevelser.
Väl mött i Sunne Hembygdsförening och på Sunne Hembygdsgård!

Styrelsen

VF medarbetaren Lars "Tvåan" Nilsson, som har stark förankring i Sunne - där han hämtat sin maka Birgitta - har under 1994 på ett utomordentligt skickligt sätt dokumenterat travets tillkomst och historia i jubileumsskriften "Fryksdalens Travsällskap 90 år". Lars Nilsson har aktivt medverkat för att Sunne-Bygda skulle kunna vidga kännedomen om dessa aktörer från seklets början, som sedan gått i arv bland många hästintresserade.

Hugo Jansson

Här följer artikeln ur jubileumsskriften:

Fryksdalens Travsällskap Inför 90-årsjubileet 1994

Några år in på det sekel som snart är till ända, drogs riktlinjerna upp för Fryksdalens Travklubb, vilken så småningom formades till Fryksdalens Travsällskap, det tredje äldsta i länet och samtidigt en av de verkliga ålderklubbarna i landet.
Enligt stadgarnas § 1 skulle travklubben utgöra en "sammanslutning av travsportsmän och intresserade som har till ändamål att verka för en sund utveckling av travsporten i Fryksdalen, samt att tillvarataga travsportens intresse gentemot överordnade travsportorganisationer".
Intresset för en sport som mycket tidigt vann många sympatisörer inte minst bland odalmännen i Fryksdalen, var grundlagt ännu tidigare och redan runt sekelskiftet fanns fryksdalingar med på tävlingarna bl a på Kyrkviken i Arvika.

Tävlingar på sjöis

På den tiden hölls ju tävlingarna så gott som uteslutande vintertid på sjöar runt om i mellan-Sverige.
Handlingar från den första tiden finns inte bevarade inom klubben. Men tidigare ordföranden Gösta Bäcklin samlande en del uppgifter genom sägnen inför 70-årsjubileet 1974. Samtidigt har nedskrivaren funnit uppgifter både i gamla tidningsurklipp, program från klubbens barndom och inte minst med hjälp av en del grånande veteraner i det jubilerande travsällskapet.
Stora namn då ritualerna till en välskött och under alla år aktad travsammanslutning lades var herrar Jone Wålstedt, Johan Petter Fryk, J L Svedlund, Joel Jörling, Oskar Nordqvist, Magnus Sundström, Edvard Montgomery, Thune Larsen, Hjalmar Ekman, Axel och David Svedlund m fl.
Från början berättas att tävlingarna vartannat år förlades i Sunne, endera på Dunderängsviken eller på sjön Björken i Ingmår. Men även på Skacksjön i Östra Ämtervik har det tävlats vid något tillfälle.

Under 1920 och 1930-talen anslöt sig nya och yngre förmågor till travsällskapet. Utan att någon kämpe för travet i den sägenomspunna dalgången förringas nämns namn som Gottard Björklund, Emil Björklund, Edvin Söderberg, Vilhelm Olsson, Emanuel Olsson, Helmer Persson, Helmer Schack, C H Renström, Karl Svensson, Alfred Persson, Rudolf Ringholm, Karl Olsson, Emanuel Jansson, Oskar Nilsson, Gustav Sundström, Nils Olsson, Anders Ramström, Johan Larsson, Johan Nilsson, Otto Andersén, Hjalmar Karlsson, Hugo Larsson m fl.
Dessa personer utgjorde ofta stommen i travsällskapet, men gjorde även Fryksdalen känt för sina bedrifter på landets ständigt växande skara av permanenta travbanor efter att ha inlett sin gärning vid traditionella istrav, fjärran från prispengar även om det sporadiskt förekom någon eller några tior som extra dusör till de mest framgångsrika i loppen.

Problem med ekonomin

Ekonomin har det alltid varit problem med i föreningslivet, inte bara för de små travklubbarna. Vid travtävlingar har sällskapen ofta fått en hjälpande hand av både bolag, affärer och enskilda med priser för de tävlande. Det gäller i hög grad för Fryksdalens Travsällskap än i dag, även om klubben är ett unikum inte minst för den särklassiga anläggningen vid Gylleby med perfekt både 800-metersbana, rakbana och en kombinerad klubblokal och ett förspänningsstall som varje travklubb säkert avundas fryksdalingarna.

Selma donator

Bland donatorer från tävlingar ännu då t ex Färjestad låg i sin linda märks Selma Lagerlöf, Vargöns Bruk, Edsvalla Bruk, Sulfit AB Göta, Billerud m fl.
Men 1933 var det sannerligen hårda tider då tävlingarna skulle hållas i Sunne. I ett brev från detta år, efter vilket vissa handlingar i den jubilerande klubben finns bevarade, skriver Billerud följande till ordf Gottard Björklund:
"Med anledning av din förfrågan om pris till travtävlingen får vi tyvärr meddela att bolaget under nuvarande tryckta tider ej anser sig kunna skänka något pris".
Efterhand har nya travhabituéer anslutit sig till travsällskapet där idealismen ständigt dominerat. På det är mönsteranläggningen vid Gylleby ett suveränt bevis. Sportsligt sett har Fryksdalens Travsällskaps delegater under alla decennier hållit sig väl framme. Inför ett jubileum är det vanligt att se tillbaks även om framtidsvisionerna samtidigt är de allra ljusaste. Med axplock från klubbens allra första år fram till betydligt yngre bedrifter vill klubben dela med sig av den verksamhet som spritt stor glädje, inte bara i Fryksdalen.

FRYKSDALENS TRAVSÄLLSKAP.

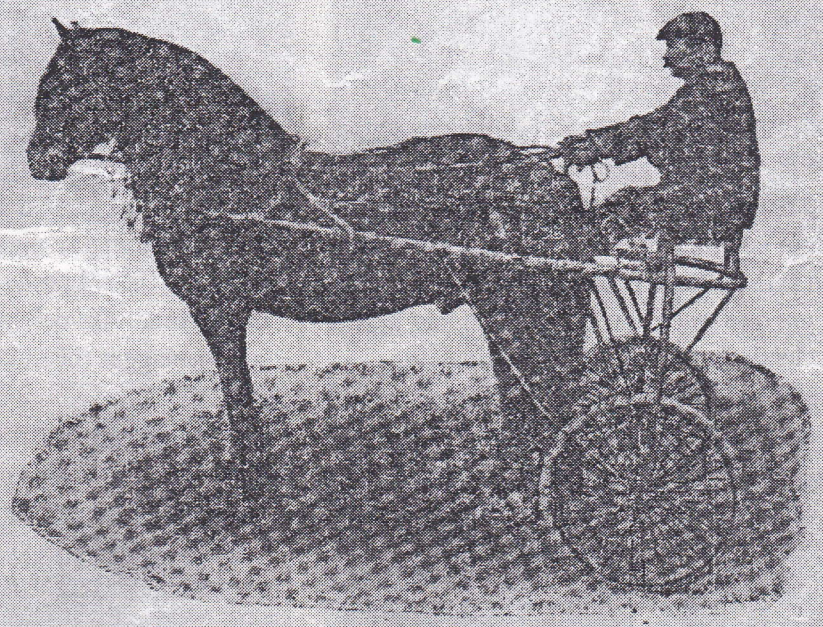

PROGRAM

för

TRAVTÄVLINGARNA

i Sunne å Dunderängsviken

Söndagen den 3 Februari 1924.

Biljetter till banan 1 kr. innanför ringen, 50 öre utanför.

mare:

flottningschefen Jone Wåhlstedt, Torsby.
aren Gotthard Björklund, patron Oscar
d, Sunne. Suppleanter: *Handlanden Lars*
anden Hj. Ekman, Torsby.

gare:

der, Gösta Svensson o. Viktor Andersson.

ne-Larsen och E. Montgomery.

H. Löfvenholm och A. Renström.

— **Prisutdelning äger rum å Hotell Nilsson kl. kl. 5 e. m.** —

☛ *Sedermera anordnas därstädes dans med supé.*

Utdrag ur:

Noteringar angående

KOMMUNALA INDELNINGSÄNDRINGAR

inom Nedre Fryksdals härad under 1900-talet

Vid sekelskiftet gällde 1862 års förordning om kommunalstyrelse på landet för de fem lands-kommunerna inom nedre Fryksdals härad; Gräsmark, Lysvik, Sunne, Västra Ämtervik och Östra Ämtervik. Den kommunala förvaltningen hades om hand av kommunalnämnden, och det beslutande organet var kommunalstämma och kommunfullmäktige; fullmäktige infördes i de fem kommunerna vid mycket olika tidpunkter och år, allteftersom kommunal-stämman fattade beslut om den saken. 1862 års författning blev i stora drag bestående framtill den genomgripande storkommunreformen 1952. Men under 1900-talets första hälft kom nya lagar om indelningsändringar med regler för inkorporeringar av landskommuner - helt eller partiellt - med städer och köpingar. 1953 fick vi en ny kommunallag och 1962 beslutades om en ny kommunindelningsreform.
Vi skall nu genom studier av våra fem kommuners arkivhandlingar ta fram vilka kommunala indelningsförändringar som dessa kommuner blivit föremål för.

Den första kommunala nybildningen inom häradet var
Sundviks municipalsamhälle (år 1905)
I Kungl bref den 16 december 1904 meddelas stadgar för municipalsamhället att gälla från den 1 januari 1905.

Nästa kommunala indelningsändring innebar att Sunne socken bildade
Sunne köping (år 1920)
Genom Kungl Maj:ts brev den 24 oktober 1919 förordades att municipalsamhället skulle från den 1 januari 1920 "såsom en kommun för sig bilda en från Sunne socken avskild köping, benämnd Sunne".

Femton år efter köpingsbildningen var det dags för den första
inkorporeringen till Sunne köping (år 1936)
Delar av Skäggebergs hemman, nämligen Lerbrobacken och Älvkulleområdet, skulle genom Kungl Maj:ts utslag den 22 mars 1935 från den 1 januari 1936 i kommunalt och administrativt hänseende införlivas med Sunne köping.

Så kom tretton år senare den
andra inkorporeringen till Sunne köping (år 1949)
Under andra världskriget, med det också på den kommunala förvaltningssidan oroliga och svårdisponerade arbetet, väcktes förslag om införlivning med Sunne köping av hemmanen Leran,Åmberg m fl områden av socknen. Förslaget mottogs av landskommunens förtroendemän med öppen och hård kritik. Kammarkollegiet om-besörjde utredningen, som tog nära fyra år i anspråk.

Endast tre år senare står vi inför den stora genomgripande kommunindelningsreformen. Sunne, Västra Ämterviks och Östra Ämterviks landskommuner bildade då
Stora Sunne kommun (år 1952)
Kungl Maj:t fattade den 24 mars 1950 beslut angående en ny indelning av riket i borgerliga kommuner från den 1 januari 1952. I beslutet ingick att "Västra Ämterviks, Östra Ämterviks och Sunne kommuner skola sammanläggas till en kommun, benämnd Stora Sunne".

Elva år därefter stod man inför en andra kommunsammanslagning, nämligen
Sunne vidgade köping (år 1963)
Efter fullmäktigebeslut av Stora Sunne och Sunne köping meddelade Kungl Maj:t den 13 april 1962 "att från den 1 januari 1963 skola Sunne, Östra Ämterviks och Västra Ämterviks socknar i kommunalt hänseende samt i avseende å fastighetsredovisningen samman-läggas med Sunne köping. Till följd härav skall Stora Sunne kommun från angivna dag upphöra".

Med den andra kommunsammanläggningen åtta år senare nåddes slutligen en borgerligt kommunal enhet av hela det gamla Nedre Fryksdals härad, som fick namnet
Sunne kommun (år 1971)
Kungl Maj:t förordade den 30 januari 1970 om "sammanläggning av Sunne köping samt Gräsmarks och Lysviks landskommuner den 1 januari 1971 till en kommun, benämnd Sunne".

Invånarantalet den 1 januari 1971 var 14.083.
Befolkningen i nedre Fryksdalen känner och har sedan långt tillbaka känt en uttalad samhörighet. Samförstånd har därigenom förefunnits i många avseenden och frågor, och samarbetet för - som det hette förr - de gemensamma hushållningsangelägen-heterna har i det långa loppet medfört bra lösningar för vår bygd. Man vill väl efter denna nu 14-åriga kommunbildning tro och hoppas att den får bli bestående ytterligare något decennium, måhända fram till det kommande sekelskiftet.

Sunne 1 december 1984

Enligt särskilt uppdrag:
Fred Ödman

Tetra Pak Packaging Material AB
Box 502, 686 28 SUNNE

NÄR BESIKTIGADE DU FAMILJENS TRYGGHET SENAST?

- Pensionssparande?
- Efterlevandeskydd?
- Arvs- och Gåvoplanering?

Nu kan Du göra det i Handelsbanken

- Pensionsförsäkring
- Kapitalförsäkring
- Gruppförsäkring

RKA
ÖMSESIDIGT LIVFÖRSÄKRINGSBOLAG

Handelsbanken

SUNNE LBC
MITT I SAGANS LAND

RING OCH BESTÄLL ELLER BEGÄR OFFERT PÅ
TRANSPORTER
AV ALLA SLAG

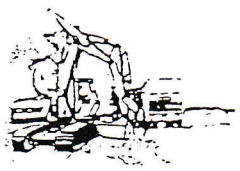

Vi förmedlar:
Hjullastare • Grävmaskiner • Bandtraktorer
Väghyvlar • Maskintrailer m m

Vi levererar också:
Makadam • Matjord
Sand • Grus

SUNNE LBC
0565-711255

JORD SKOG DJUR BYGG

Titta hit...

Du sparar pengar
genom att handla av oss på Värmlands lantmän i Sunne

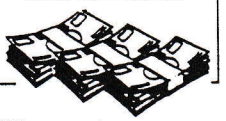

Välkommen!

Du som tänker bygga om, bygga till eller kanske rent av bygga nytt.

Värmlands lantmän
SUNNE, Brårud • 0565-130 30

Vi stöder vår hembygd
Vi stöder
Sunne Hembygdsförening

MILLER GRAPHICS
SCANDINAVIA AB
Box 238, S-686 25 Sunne, Sweden

Tiden går så fort och
är så värdefull.
Försäkra den hos oss.

Vi tycker du ska se på pensionssparande på ett enkelt sätt: När du är yngre och har barn hemma, behöver alla i familjen en grundtrygghet om något skulle hända dig. Samtidigt vill du bygga upp en bra pension och kunna öka ditt sparande när barnen inte längre bor hemma. Då kan du både sova lugnt när du är yngre och skörda frukterna av det du sparat när det blir så dags.

Lösningen heter Bo Kvar och MaxPension. Finns hos oss, länets eget försäkringsbolag.

Länsförsäkringar
Värmland 0565-145 30

För alla dina bankaffärer
vänd dig till oss.

Fryksdalens Sparbank
Nytt telefonnummer: 0565-174 00

PrintPac

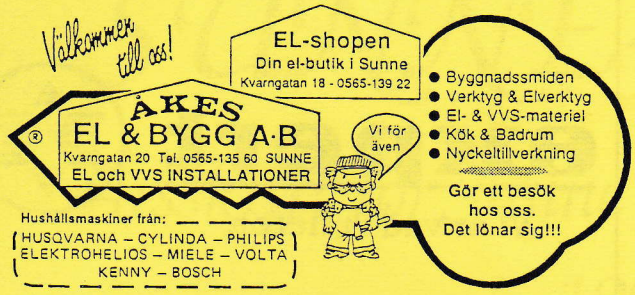

sunnex

VIBRATIONSDÄMPARE
SPENGUMMI
TVÄTTMASKINSLISTER
LIVSMEDELSGUMMI
KAROSSTÄTNINGAR
GUMMIPROPPAR
MYNNINGSSKYDD
KABELGENOMFÖRINGAR
PACKNINGAR
VALSGUMMI
GUMMIBÄLGAR
HÖGTEMPERATURGUMMI
VENTILER
BRÄNSLESLANGAR
SKYDDSRINGAR
KUTSAR
KRANTÄTNINGAR
MEMBRAN
MASKINSKODELAR
AVLUFTNINGSSLANGAR
RIVHJUL
RÖRTÄTNINGAR
KABELKLÄMMOR
STÖTSKYDD
VENTILKÄGLOR

SUNNEX AB BOX 116 686 00 SUNNE TEL 0565-11920 FAX 0565-13363

Vi tror på Sunne.

Sunnebygden är expansiv och initiativrik. Faktiskt något av Värmlands Gnosjö. Vi vill hjälpa till med vårt kunnande och stödjer alltid den bygd vi växt ur. Som kund kan du låta ditt sparkapital lånas ut lokalt genom oss.

Och därmed bidra till att hålla Sunnebygden levande.

Föreningsbanken

LIVSMEDEL
ALLA DAGAR
TILL 22.00

=Vivo= HAGA
SERVICE & KVALITE
ALLA DAGAR TILL 22.00

Värmlänningarnas bank

Var tredje värmlänning väljer banken
med bekväma banktjänster,
lokal förankring och
storbankens kompetens.

Wermlandsbanken
SUNNE

expert
Vi är vad vi heter.

Sunne tel 12923

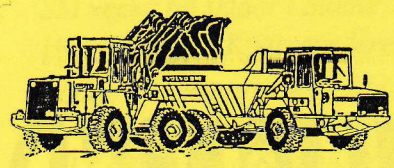

MARKENTREPRENÖREN I SUNNE

BYGGER: Vägar, parkeringar, trädgårdsanläggningar...
GRÄVER: Husgrunder, diken, ledningar...
HYR UT: Entreprenadmaskiner med förare, vibroplattor...
SÄLJER: Matjord, naturgödsel, trumrör (i plast och plåt), markduk...

NAO
ENTREPRENAD AB
SUNNE

Tel 0565/127 19, 120 17
010/231 09 87, Allan • 010/204 85 91, Åke

DIN EKONOMICHEF

Långgatan 3
686 30 SUNNE
Tfn 0565-12235

LRF KONSULT
Vi ger mindre företag bättre ekonomi